

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete

Bland boktips och länksamlingar

*En undersökning av de svenska folkbibliotekens
webbplatser för ungdomar*

Författare: Lisa Ahlbäck &
Caroline Karlsson
Handledare: Koraljka Golub &
Peter Kåhre
Examinator: Angela Zetterlund
Termin: VT-15
Ämne: Biblioteks- och
informationsvetenskap
Nivå: Kandidat
Kurskod: 2BO01E

Abstrakt

The public libraries were quick to adapt to the changes that the Internet brought on, and today library websites are an important part of the public library. To meet the needs of teens today, the library website could offer a range of contents to make it an attractive place on many levels; both the academic needs as well as social and recreational needs should be addressed.

The aim of this thesis is to evaluate public library websites for teenagers in Sweden, and to examine how well the websites address the developmental tasks and needs that teenagers have. The method used is website evaluation, one quantitative and one qualitative. A total of 60 public library sites for teenagers were evaluated, using 11 criteria based on Havighursts developmental tasks. The quantitative evaluation measured how many functions each website had per criteria, and showed that the majority of the sites had one or two functions for most of the criteria. The qualitative evaluation showed that the websites with the highest score often offered more interactive solutions, had more dynamic content and therefore met the needs of teenagers better than the websites with a lower ranking. Overall, the public library websites for teenagers could gain from developing their content and services further, taking into consideration the needs and developmental tasks that teenagers have that separates them from other user groups.

Nyckelord

Folkbibliotek, ungdomar, webbplatser, utvecklingsuppgifter, bibliotekens roller, utvärdering, Sverige

Tack

Vi vill tacka alla som stöttat och hjälpt oss under uppsatsprocessen.

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Grundbegrepp	2
1.3 Styrdokument	2
1.3.1 Sveriges kulturpolitiska mål	2
1.3.2 Utdrag ur bibliotekslag 2013:801	3
1.3.3 Biblioteksplaner	3
1.4 Bibliotekets roller	3
1.5 Frågeställningar	4
1.6 Problemformulering	4
1.7 Ämnesval	4
1.8 Syfte	5
1.9 Avgränsningar	5
1.10 Disposition	5
2 Tidigare forskning	6
2.1 Hughes-Hassell och Miller	6
2.2 Agosto och Hughes-Hassell	6
2.3 Hughes-Hassell, Hanson-Baldauf och Burke	7
2.4 Howard	7
2.5 Kanazawa	8
2.6 Sammanfattning	9
3 Teoretisk ram	11
3.1 Sammanfattning	12
4 Metod	13
4.1 Metodval	13
4.2 Urval	14
4.3 Metodologiskt arbetssätt	14
4.4 Sammanfattning	16
5 Resultat och analys	17
5.1 Urval	17
5.2 Genomgång av samtliga bibliotekens webbplatser	17
5.3 Kvantitativ undersökning utifrån 11 kriterier	17
5.3.1 Kriterium 1: Möjligheter till avslappning och nöje	18
5.3.2 Kriterium 2: Hjälpa att klara av skolan och för att uppnå ett bra resultat i skolan	19
5.3.3 Kriterium 3: Stöd kring att klargöra vuxenrollen	20
5.3.4 Kriterium 4: Möjligheter till kreativitet och skapande	21
5.3.5 Kriterium 5: Bekräftelse på att de är normala fysiskt, mentalt, känslomässigt eller socialt	22
5.3.6 Kriterium 6: Kunna bidra till förbättringar i sin närhet	23
5.3.7 Kriterium 7: Möjligheter att höra till	24

5.3.8 Kriterium 8: Vägledning för att kunna lösa problem med familjemedlemmar	25
5.3.9 Kriterium 9: Kunna utveckla tillfredsställande personliga eller sociala relationer med andra ungdomar och Kriterium 10: Kunna utveckla social kompetens och ett ansvarsfullt beteende	26
5.3.10 Kriterium 11: Stöd kring att utveckla en konsekvent och sammanhållen personlig livsfilosofi	27
5.3.11 Överblick och reflektioner	28
5.4 Kvalitativ granskning	30
5.4.1 Struktur och innehåll	30
5.4.2 Vanligt förekommande innehållstyper	31
5.4.3 Överblick och reflektioner	33
5.5 Sammanfattning	34
6 Sammanfattning	36
6.1 Förslag till vidare forskning	37
Referenser	38

1 Inledning

Efter att internet äntrat den allmänna scenen, började biblioteken tidigt implementera det då nya fenomenet i sin verksamhet (Hildebrand, 2003, s. 268). Till en början förstods det snarare som ännu en informationskälla att tillgängliggöra, vilket är något som märks i den tidiga forskningen. År 1998 skrev Drotner om hur nya medieformat, vilket även internet uppfattades som, förändrade biblioteksverksamheten för unga. De ungas fritid konstaterades bli allt mer multimedial, medan skolan så väl som biblioteken höll ett hårt grepp om det tryckta formatet. Sedan dess har det hänt en del och den sociala webben som O'Reilly döpt till webb 2.0 (2005), har inneburit en ny kultur, där interaktivitet och möjligheter för användare att vara med och skapa innehåll ofta nämns. Webb 2.0 kan förstås som en spegling av hur internet blivit allt mer integrerat i allt fler människors liv.

En grupp som ofta kopplas samman med den tekniska utvecklingen och internets frammarsch är ungdomar. Då folkbiblioteken har i uppdrag att vara just folkets bibliotek, krävs idag förutom ett lättillgängligt fysiskt bibliotek, även en webbplats som lämpar sig för en rad olika användare. Denna studie har undersökt hur folkbibliotekens webbplats för ungdomar ser ut, liksom hur väl dessa sidor möter de behov som målgruppen har.

1.1 Bakgrund

Exakt när folkbiblioteken började dyka upp i Sverige är svårt att säga (Hansson, 2012, s. 36-38). Folkskolestadgan i mitten av 1800-talet uppmuntrar förekomsten av kyrkans sockenbibliotek, vilka dök upp här och var för att förse befolkningen med kristen litteratur. Kanske är folkrörelsernas biblioteksverksamhet närmare den slutgiltiga produkten, med sin tydligt demokratiska tanke om mer kunskap åt folket. År 1905 delade för första gången den svenska staten ut en mindre summa till kommunala biblioteksverksamheter. I samma veva återvände Valfrid Palmgren till Sverige för att sprida sina upplevelser från USA och deras public libraries med sin folkbildningsidé. Här såddes troligen de första fröerna till det som idag är en av offentlighetens mest betrodda institutioner.

Det demokratiska värdet i folkbibliotekens verksamhet har funnits med sedan starten, liksom den litteraturförsörjande rollen (Hansson, 2012, s. 36-38). Med internets intåg förlorade biblioteken till viss del sitt monopol över tillhandahållande av information för allmänheten och en viss identitetskris märktes av (Hansson, 2012, s. 87-99). Dock verkar bibliotekarieprofessionen snabbt ha anpassat sig och biblioteken var tidiga med att skapa egna webbplatser, främst för att tillgängliggöra katalogen online (Hansson, 2012, s. 87-99; Holmberg et al., 2009, s. 79). Tidigt blev även tillgång till internet på de fysiska biblioteken en ny tjänst att tillhandahålla låntagarna, och inte minst ungdomar (Drotner, 1998, s. 24-27).

Biblioteksverksamhet riktad mot ungdomar i Sverige har aldrig fått ett riktigt genomslag, utan energi har istället lagts på barnverksamheten (Rydsjö & Elf, 2007, s. 137). Även om många bibliotek har som mål att prioritera barn och unga är det vanligt att verksamheten enbart riktar sig mot barn i praktiken. Ungdomar verkar uppleva att de blir sammanblandade till en enda homogen grupp, snarare än att de blir sedda var och en för sig (Rydsjö & Elf, 2007, s. 140). Att ungdomskulturer genom tiderna ofta förstås som synonymt med rebeller, bråkmakare och närmast obegripliga människor kan

relateras till den exkludering som ofta drabbar målgruppen (Löfberg & Aspán, 2013, s. 16-17).

1.2 Grundbegrepp

Ungdomar definieras här som personer mellan 12 och 18 år. Detta är en åldersindelning som överensstämmer med den åldersgrupp som berörs av Havighursts livsfas för just ungdomar (Havighurst, 1972, s. 43). Även Young Adult Library Services Association (YALSA), som är en USA:s stora biblioteksörening American Library Association, definierar ungdomar som just personer mellan 12 och 18 år (Lam, 2015). Detta är även en åldersindelning som ligger nära den svenska bibliotek använder sig av för att definiera kategorin ungdomsböcker, alltså 13 till 18 år (Aagaard, 2012, s. 5-6)

Webbplats och *webbsida* är begrepp som genomgående kommer att användas i undersökningen. *Webbplats* används som det överordnade begreppet och avser all information och allt innehåll som tillhör samma utgivare under en webbadress. *Webbplats* har tidigare använts synonymt med hemsida, men då detta är missvisande bör istället termen *webbplats* användas (Svenska datatermgruppen, 2015). *Webbsida* är underordnat *webbplats* och avser en specifik sida på *webbplatsen*.

Funktioner används här som ett begrepp för och definition av webbsidornas olika innehållstyper. Boktips, länksamlingar och kontaktuppgifter är exempel på olika funktioner som kan användas av webbplatsens besökare. Funktioner används i texten genomgående synonymt med innehållstyper.

Webb 2.0 är vad O'Reilly döpte det sociala nätet till (2005), och det handlar om nya tekniska påfund som gör en ny kultur möjlig på nätet, där användarna kan göra mer än bara passivt konsumera innehåll. De sociala aspekterna, deltagarkultur, dynamiskt innehåll, crowdsourcing och möjligheten för alla att lägga upp och skapa material online är nyckelkoncepten bakom webb 2.0 (Holmberg et al., 2009, s. 36-38).

1.3 Styrdokument

Svenska folkbibliotek regleras av tre olika styrdokument; Sveriges kulturpolitiska mål, bibliotekslagen samt de egna biblioteksplanerna (Eriksson & Zetterlund, 2008, s. 12-13; Kungliga biblioteket, 2012a). Nedan följer en kort genomgång av de delar som anses vara relevanta i detta arbetes avseende.

1.3.1 Sveriges kulturpolitiska mål

Statens kulturråd har satt upp ett övergripande mål gällande kulturen, där tyngd läggs vid allas möjlighet att delta, yttrandefrihet liksom individens frihet att utöva och uppleva kultur. Detta mål har sedan konkretiserats i fem punkter om vad som krävs för att nå målet:

- “främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur”

(Statens kulturråd, 2011)

1.3.2 Utdrag ur bibliotekslag 2013:801

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

17 § Kommuner och landsting ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.

1.3.3 Biblioteksplaner

Som anges ovan är det lagstadgat att biblioteken i Sverige är skyldiga att ta fram biblioteksplaner, trots detta saknar 20 % av de svenska folkbiblioteken en sådan sju år efter att lagen trädde i kraft (Kungliga biblioteket, 2012a). Exakt vad en biblioteksplan är och ska innehålla finns inte definierat, utan det är upp till varje enskild kommun att bestämma. Dock finns det direktiv från lagstiftarna som anger att en viktig uppgift med biblioteksplaner är ett tydliggörande av verksamhetens mål och medel, samt vilka som är ansvariga ska underlätta för medborgarna att påverka organisationen (Kungliga biblioteket, 2013).

Statens medieråd är den myndighet som ansvarar för att göra barns och ungas mediemiljö så säker som möjligt. I uppdraget ingår även att stärka målgruppen kompetens i dess användning av olika medier (Statens medieråd, 2011). Tillsammans med svensk biblioteks förening arbetade myndigheten 2012 fram en skrift som riktar sig till bibliotekarier som ofta möter unga och barn i sitt arbete. *Det unga internet* behandlar dels ungas medievanor, dels hur vuxna kan stötta och öka målgruppens mediekunskap (Kåring Wagman, 2012). Projektledaren konstaterar att överlag är vuxnas närvaro online lika viktig för att stötta barn och unga, som i andra miljöer (Kåring Wagman, 2012). Trots detta, liksom de svenska folkbibliotekens juridiska uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga, visade Kungliga Bibliotekets rapport om biblioteksplaner och barn att det finns stora brister. Bland annat var det 30 % av planerna som helt saknade konkreta åtgärder för att arbeta mot ungdomar överhuvudtaget (Kungliga biblioteket, 2012b).

1.4 Bibliotekets roller

Anderssons och Skot-Hansens modell över folkbibliotekens fyra främsta roller har fått ett stort genomslag inom biblioteksforskning sedan den togs fram 1992 (Rydsjö & Elf, 2007, s. 39-42). Modellen belyser de olika uppgifter som biblioteksverksamheten i stort har, samt ger möjligheter att åskådliggöra vilka roller ett enskilt folkbibliotek kan välja att fokusera på (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 17-19). Denna modell ger en annan ingång till bibliotekens uppdrag än de styrdokument som redovisats ovan, då den snarare påvisar hur praktiken fungerar än mål som uppdragsgivare satt upp.

De fyra roller för folkbibliotek som Andersson och Skot-Hansen (2000, s. 19) tagit fram är:

- *Biblioteket som kulturcentrum* - där uppgifterna att förmedla kulturupplevelser, liksom att möjliggöra för människor att skapa och få utlopp för sin kreativitet betonas.

- *Biblioteket som kunskapscentrum* - där uppgifterna att uppmuntra till och underlätta för lärande betonas.
- *Biblioteket som informationscentrum* - där uppgifterna att försörja invånarna, kommunen och näringslivet med olika typer av information betonas.
- *Biblioteket som socialt centrum* - där uppgifterna att ägna särskild uppmärksamhet åt utsatta grupper liksom bibliotekets roll som en mötesplats betonas.

1.5 Frågeställningar

- Hur stor andel av alla svenska folkbibliotek har ett eget utrymme för ungdomar på sin webbplats, med minst tre olika funktioner?
- Hur ser webbsidorna för unga ut, både innehållsmässigt och utseendemässigt?
- Vilka funktioner och stöd har unga tillgång till via folkbibliotekens webbsidor för unga, utifrån teorier om hur ungdomar utvecklas?
- Hur varierar graden av stöd för ungas utveckling, med avseende på de olika utvecklingsuppgifterna, mellan webbsidorna?

1.6 Problemformulering

Folkbiblioteken ska fungera som en demokratisk arena och är dessutom en av de offentliga institutioner som har högst förtroende bland den svenska befolkningen (Bibliotekslag, 2013:801; Höglund, 2013). Därför kan folkbiblioteken ses som en viktig samhällsfunktion för unga, med ett ansvar för att stötta dem på en plats där de känner sig hemma. I dagens digitala samhälle blir en av dessa plattformar webbplatsen; i egenskap av demokratisk arena, och som står angivet i bibliotekslagen, har folkbiblioteken en skyldighet att stötta medborgarnas digitala kompetens. Enligt bibliotekslagen har folkbiblioteken även i uppdrag att genom läsfrämjande verksamhet arbeta för ungdomars språkutveckling (Bibliotekslag, 2013:801). Dessa roller bör speglas även på folkbibliotekens webbplatser genom hög kvalitet både innehållsmässigt och tekniskt.

Då ungdomar är en målgrupp som folkbiblioteken har i uppdrag att prioritera är det beklagligt att detta inte tycks återspeglas i den praktiska verksamheten (Bibliotekslag, 2013:801; Rydsjö & Elf, 2007). I bibliotekslagen anges inte bibliotekens webbplatser som en del av verksamheten eller att webbplatserna berörs av samma juridiska uppdrag. Dock är det rimligt att hävda att webbplatser idag är en förlängning av det fysiska biblioteket och således bör involveras i de juridiska uppdragen. Utifrån detta perspektiv blir det viktigt att granska webbsidorna riktade mot ungdomar på svenska folkbibliotek, för att ta reda på hur väl de bemöter målgruppens behov, samt i vilken utsträckning webbsidorna återspeglar de uppdrag som folkbiblioteken i Sverige har.

1.7 Ämnesval

Då internet idag är en självklar del av vardagslivet för en allt större del av den svenska befolkningen (Findahl, 2014, s. 10-11) ökar också kraven på utbudet. Enligt bibliotekslagen (2013:801) ska folkbiblioteken vara till för alla, och vi menar att detta i dagens samhälle även innebär en uppdaterad och intressant webbplats. Detta är en faktor som även är viktig för att nå ut till ungdomar, då detta är en plats som många väljer att spendera mycket tid på (Findahl, 2014, s. 45-46). Ungdomar tycks vara en målgrupp som genom folkbibliotekens historia ofta blivit förbisedd på många sätt, därför kan det vara intressant att se hur webbsidorna för denna målgrupp ser ut.

1.8 Syfte

Detta arbetes syfte är att undersöka hur väl de svenska folkbibliotekens webbsidor riktade mot ungdomar möter de specifika behov som målgruppen har. För att få fram ett så gediget material som möjligt undersöks endast webbsidor med en viss variation i innehåll. Detta innebär att undersökningen fokuserar på den andel av samtliga folkbiblioteks webbplatser i Sverige som erbjuder ungdomar det mest varierade innehållet. Det är rimligt att anta att det är dessa sidor som också tillhandahåller målgruppen med digitala tjänster som i störst utsträckning svarar mot deras behov, inte minst med tanke på att en stor del av de webbplatser som uteslutits inte har någon form av innehåll specifikt riktat mot tonåringar. För att mäta hur väl de undersökta webbsidorna tillgodoser ungdomars behov används elva informationsbehov som är specifika för målgruppen, baserade på Havighursts teori om utvecklingsuppgifter. Det kommer även redogöras hur folkbibliotekens uppdrag är förenliga med de funktioner som kan tillfredsställa de olika informationsbehoven.

1.9 Avgränsningar

Denna undersökning har avgränsats till att behandla en svensk kontext idag, år 2015. Den bibliotekstyp som fokuserats på är folkbibliotek och den aspekt av verksamheten som har utvärderats är den eller de webbsidor som riktas mot ungdomar på bibliotekens webbplatser. Samtliga av folkbibliotekens webbplatser har genomgått en yttlig utvärdering, i samband med vad som kan benämnas som ett urval för den mer genomgående kvantitativa analysen. Detta urval består av de webbplatser som har minst en specifik webbsida som enbart riktar sig till ungdomar. För att ytterligare begränsa materialet för den kvantitativa analysen har endast webbsidor med minst tre olika typer av funktioner valts. Webbsidorna har enbart analyserats utifrån sitt innehåll; detta innebär att vi inte har utvärderat webbsidans utseende, uppbyggnad eller användarvänlighet då analyserna har genomförts, utan enbart undersökt hur innehållet kan stödja ungdomars utvecklingsuppgifter i den kvantitativa analysen. Denna utvärdering består av ytterligare ett steg, en kvalitativ analys, där de fem webbsidor som fick högst poäng i den kvantitativa delen valdes ut, tillsammans med de fem webbsidor som fick lägst poäng. I den kvalitativa analysen behandlas, till skillnad från den kvantitativa, utseende, uppbyggnad och i begränsad utsträckning användarvänlighet. Den sistnämnda aspekten behandlas endast i avseende på hur väl anpassad webbsidans text är för ungdomar.

1.10 Disposition

Uppsatsen inleds med att beskriva bakgrunden till folkbiblioteken, ungdomar och internet för att ge en introduktion till ämnet. Därefter klargörs de lagar och styrdokument som är relevanta, de begrepp som genomgående kommer att användas i uppsatsen etableras, och därefter följer frågeställningar, problemformulering, syfte och avgränsningar. Nästa del behandlar en tidigare forskning inom ämnet, och därefter kommer in kort sektion där den teoretiska ramen presenteras. Nästkommande del behandlar uppsatsens metod, och efter det följer resultat och analyser. Slutligen avslutas uppsatsen med en slutsats, förslag till vidare forskning inom området samt en sammanfattning.

2 Tidigare forskning

2.1 Hughes-Hassell och Miller

Hughes-Hassell och Miller (2003) valde att undersöka bibliotekens webbplatser för unga, de mailade ut enkäter till 191 bibliotekarier i USA och Kanada med olika frågor kring deras webbsidor för unga. Frågorna handlade bland annat om utvecklingen av webbsidan; motiv till att skapa den, vilka som varit involverade, vilka informationsbehov hos unga som webbsidan fokuserar på samt vilka hinder som finns i att skapa och underhålla en webbsida för unga. Hughes-Hassell och Miller valde även att koppla samman webbplatsens syften med Havighursts utvecklingsteori och sammanställde på vilka sätt bibliotekarierna anser sig tillgodose de behov hos ungdomar som teorin definierar. Forskarna menar att Havighursts utvecklingsuppgifter måste översättas till informationsbehov hos unga och inkluderas i all biblioteksverksamhet, från tjänster till beståndsutveckling och arbete med bibliotekets webbsida för unga. De skriver även att eftersom tonårstiden är den period i livet då individen definierar sig själv, kan de utveckla en bild av sig själv som biblioteksanvändare, vilket är viktigt då de är folkbibliotekens framtid.

Författarna fann att de informationsbehov, baserade på Havighurst teori, som främst tillgodosågs på webbplatserna var: möjligheter för nöje och avslappning (81 %), hjälp att klara av skolan samt hjälp för att uppnå ett bra resultat i skolan (76,2 %) och stöd kring att klargöra vuxenrollen (52,4 %). De utvecklingsuppgifter som inte förekom lika frekvent på bibliotekens webbplatser var: vägledning för att kunna lösa problem med familjemedlemmar (15,9 %), kunna utveckla tillfredsställande relationer med jämnåriga (15,9 %), kunna utveckla social kompetens och ett ansvarsfullt beteende (15,9 %) samt stöd kring att utarbeta en konsekvent och sammanhållen personlig livsfilosofi (7,9 %). Hughes-Hassell och Miller framhåller också att det är viktigt att inte bara tillgodose tonåringars utvecklingsbehov online utan också ta till vara på deras kunskaper kring webben och webbutveckling, genom att designa tilltalande webbsidor för unga och låta dem vara delaktiga i framtagandet av webbsidorna (2003, s. 155). Flera undersökningar tar upp vikten av att involvera unga i just framtagandet av aktiviteter, webbsidor och andra tjänster riktade mot dem, dels för att deras åsikter ska tas tillvara på, dels för att de ska få känna sig inkluderade i bibliotekverksamheten (Howard, 2011, s. 342; Kanazawa, 2014, s. 294; Hughes-Hassell & Miller, 2003, s. 155; Snowball, 2007, s. 26-27). Det visas i undersökningen av Hughes-Hassell och Miller att i många fall har ungdomar hjälpt till att utveckla webbsidor riktade till unga, men det framgår också att det finns en viss rädsla bland en del bibliotekarier för att låta unga ha ansvar för innehåll på webben. I ett av fallen hade till och med bibliotekarien blivit hindrad från att involvera unga utav bibliotekets administration (2003, s. 147-148).

2.2 Agosto och Hughes-Hassell

Agosto och Hughes-Hassell har publicerat två artiklar med syftet att ta fram en teoretisk och en empirisk modell för ELIS (everyday life information needs) hos tonåringar i storstäder. I den teoretiska delen används Havighursts utvecklingsuppgifter för att försöka förklara och fördjupa de empiriska resultaten (2006, s. 1399-1400). Havighursts utvecklingsuppgifter beskrivs här som ofta använda inom socialpsykologi för att beskriva de utvecklingar som sker under tonåren. Havighursts indelning av uppgifter kunde delvis användas för att förklara varför ungdomar söker information om vissa ämnen som går att koppla till utvecklingsuppgifterna. Däremot gav de inte en teoretisk överblick av tonåringarnas ELIS, utan presenterade enbart olika möjliga faktorer bakom ungdomars informationssökande (Agosto & Hughes-Hassell, 2006, s. 1399). Agosto

och Hughes-Hassell lyfter även fram att experter länge påpekat att tjänster för tonåringar behöver vidgas för att omfatta hela personen; det fysiska, kognitiva och sociala – fortfarande är det framför allt läsfrämjande och stöd kring studier som biblioteken främst arbetar med (2006). Detta är något som även konstaterats i andra studier (Kanazawa, 2014, s. 289-290; Hughes-Hassell & Miller, 2003, s. 148-149). Resultaten som presenteras i artikeln visar att det är nödvändigt att koppla ungdomars informationssökningsbeteende till utvecklingsteorier. Forskarna menar att det är viktigt att försöka förstå ungdomars informationsbehov utifrån utvecklingsteorier istället för att enbart beskriva vilka beteenden som finns (Agosto & Hughes-Hassell, 2006, s. 1401).

2.3 Hughes-Hassell, Hanson-Baldauf och Burke

Agostos och Hughes-Hassells undersökning kring ungas vardagliga informationssökande visade att det var vanligt att ungdomar sökte efter hälsoinformation (Agosto & Hughes-Hassell 2006, s. 1401). Med det som bakgrund genomförde Hughes-Hassell et al. en studie där de undersökte om folkbibliotekens webbplatser som var designade för ungdomar gav tillgång till hälsoinformation (2008, s. 36). De undersökte bland annat hur många procent av webbsidorna som tillhandahöll den typen av information, vilka ämnen som oftast inkluderades, vilka webbsidor som rekommenderades samt om de webbsidorna som rekommenderades var designade speciellt för tonåringar. De använde material från 101 bibliotek som alla tillhörde större städer i USA. Urvalets bestämdes efter tre kriterier: områden där många unga saknar tillgång och/eller närhet till hälso- och sjukvård, områden där det finns få möjligheter till upplysning eller kunskap kring föräldraskap eller sex och samlevnad samt där unga ofta har bristfällig kunskap eller information kring hälso- och sjukvård. Forskarna diskuterar även kvalitén på informationen som rekommenderas via webbsidorna och menar att bibliotekarier alltid varit extra försiktiga när det kommer till information om hälso- och sjukvård. Även om informationen som finns online idag är av högre kvalitet än för ett par år sedan är det fortfarande nödvändigt att kritiskt granska de webbplatser som rekommenderas (Hughes-Hassell et al., 2008, s. 39).

Resultaten från de 101 webbplatser som undersöktes av Hughes-Hassell et al. visade att 72 av dem hade en sida riktad till unga och av dessa hade 36 länkar som ledde till information om hälso- och sjukvård (2008, s. 36-37). Biblioteken som främst hade länkar var de samhällen med hög inkomstnivå. Totalt var det 290 olika sidor som rekommenderades via webbsidorna och mer än hälften av dem var designade för tonåringar. Antalet länkar per webbsida varierade från 1 till 93, medelantalet var sju länkar per sida. Många av sidorna som rekommenderades innehöll inte bara information, utan även möjligheter att kommunicera med andra tonåringar och/eller experter i forumtrådar eller via telefon. Genom att använda bibliotekens webbsidor för unga som ett sätt att rekommendera sidor med information kring hälsa och sjukvård är viktigt då det kan hjälpa unga att fatta sunda beslut kring sin hälsa.

2.4 Howard

Howards (2011) användarundersökning visar vad ungdomar i Kanada anser om biblioteket som helhet, det vill säga både det fysiska och det digitala rummet. Undersökningen bygger på studier som visat att unga är en viktig användargrupp för folkbiblioteken och att deras behov skiljer sig från andra användargrupper. Inte minst nämns generationens uppväxt i ett högteknologiskt samhälle och en mer eller mindre ständig tillgång till internet. Samtidigt konstaterar forskaren att det finns en markant brist på forskning som undersöker den specifika målgruppens informationsbehov,

liksom hur de söker information. Detta är ett konstaterande som stämmer överens med Agostos et al. (2015, s. 23-24) iakttagelse att just ungdomar som målgrupp på bibliotek är ett område som är underrepresenterat inom forskningen i jämförelse med forskning om barn eller vuxna som biblioteksmålgrupp.

Det stora utbudet av olika medieformer innebär stora valmöjligheter och stor konkurrens om målgruppens uppmärksamhet; i Howards artikel ställs frågan hur detta mediebrus påverkar ungdomars attityd till, och användning av, bibliotek (2011, s. 322). Bland annat behandlas användargruppens tankar om biblioteket generellt sett, där frågor om personal liksom tjänster och programutbud förekommer. Undersökningen visar att biblioteken behöver bli bättre på att lyssna och tillgodose tonåringars behov (Howard, 2011, s. 342). Att ungdomar är en särskild målgrupp med specifika behov konstaterar även Ingefjord i sin undersökning av Malmö stadsbiblioteks ungdomsavdelning (2003). De behov Ingefjord funnit innebär att traditionell biblioteksverksamhet inte är tillräcklig för att tillfredsställa målgruppen, utan att ett vidgat perspektiv behövs, framförallt vad gäller vilka medier som platsar på biblioteket (2003, s. 38-39).

Howards enkätstudie indikerar att andelen ungdomar som använder biblioteket regelbundet är relativt låg (17,7 % besöker biblioteket minst en gång per månad), och att knappt dubbelt så många hade besökt ett folkbibliotek åtminstone en gång det senaste året (33,1 %). För att få en djupare förståelse för ungdomars attityder till folkbibliotek genomfördes intervjuer, vilka visade att det bland annat finns en bristande medvetenhet kring vad biblioteket har att erbjuda i form av aktiviteter och tjänster. Detta stämmer väl överens med tidigare forskning på området. Det framgår även att ungdomsavdelningen på biblioteken oftast inte är anpassad efter ungdomarnas behov; informanterna i Howards undersökning anmärker att de upplever ungdomsavdelningen som mörk och deprimerande. En av personerna ansåg att det var problematiskt att barnavdelningen ofta ligger intill ungdomsavdelningen, vilket gör att vuxenavdelningen anses mer tilltalande då det är tystare och "vuxnare" där (Howard, 2011, s. 340-341). Vid tidpunkten för Howards undersökning hade inte det regionala biblioteket någon webbsida som riktade sig speciellt mot unga utan de fick hålla till godo med bibliotekets primära webbplats som är avsedd för vuxna användare. Under diskussionerna i fokusgruppen framkom att många av informanterna inte använde sidan alls för att exempelvis hitta skönlitteratur utan istället sökte sig till kommersiella sidor som Amazon då de ansåg att det var lättare att hitta böcker genom funktionen som visar vad andra användare köpt (Howard, 2011, s. 339).

De resultat som Howard (2011) fick fram genom enkäterna och fokusgruppen var att det är viktigt för folkbiblioteken att tillgodose de behov som tonåringar har, för att uppmuntra dem till att stanna kvar som biblioteksanvändare. Brister i kommunikation och relationer mellan unga biblioteksanvändare och bibliotekspersonalen ansågs vara den främsta anledningen till att unga inte använde folkbiblioteket frekvent. De unga ansåg också att det saknades information kring programverksamheten och tjänster på biblioteket, en avdelning för unga på bibliotekets webbplats med webb 2.0-funktioner samt otillräckliga utrymmen för att umgås i det fysiska biblioteket. Dessa brister leder till att unga känner sig exkluderade och därför inte besöker eller använder biblioteket och tjänsterna frekvent (Howard, 2011, s. 342-343).

2.5 Kanazawa

Kanazawa (2014) genomförde en utvärdering av bibliotekens webbplatser i Japan, totalt var det 55 webbsidor för unga som utvärderades. Innan utvärderingarna påbörjades

undersöktes olika stadier som ungdomar går igenom, detta gjordes bland annat genom att använda psykologiska teorier av Havighurst och Erikson. För att genomföra utvärderingarna användes fem kriterier, fyra av dessa hade tagits fram i en tidigare undersökning där forskaren utvärderat webbsidor för barn. Ett extra kriterium lades till för att möta de psykologiska behov som Havighurst och Erikson visat att tonåringar har. Utöver innehåll som informerar om bibliotekens tjänster, ger sökhjälp, instruktioner som kan underlätta lärande samt information för vuxna med ansvar för unga, utvärderades webbsidorna även efter möjligheter för användarna att dela innehåll med andra. Forskaren anser att många unga är vana vid att använda internet idag och att det är nödvändigt att skapa kvalitativa webbsidor för unga på folkbiblioteken, dels för ökad användning av bibliotekets webbplatser, dels för att öka informationskompetensen hos målgruppen (Kanazawa, 2014, s. 294-295).

Resultaten från Kanazawas undersökning visade att alla 55 webbsidor innehöll information om bibliotekets tjänster, varav 30 webbsidor innehöll instruktioner som kan underlätta lärande, 18 hade någon form av sökhjälp och 16 hade möjligheter för användare att dela innehåll, medan bara en webbplats innehöll information för vuxna med ansvar för unga (Kanazawa, 2014, s. 289). Det vanligast förekommande innehållet under information om bibliotekens tjänster var listor över böcker eller boktips, samt användarguider, förklaring av vilka tjänster som fanns för tonåringar och information kring programverksamheten. Kanazawa undersökte även syftet med att ha webbsidor för unga, samt jämförde sitt resultat med de resultat som Hughes-Hassells och Miller fick fram när de utvärderade bibliotekens webbsidor för unga i USA och Kanada. Det främsta syftet skilde sig åt; i Japan var det främsta syftet läsfrämjande (89,1 %), medan det i USA och Kanada var att tillhandahålla hjälp med studier och läxor (95,2 %). I bägge studierna var de tre främsta syftena de samma: läsfrämjande, hjälp med studier och läxor samt marknadsföring bibliotekets aktiviteter och program (Hughes-Hassell & Miller, 2003 s. 143; Kanazawa, 2014, s. 289). Att det främsta syftet med webbsidorna skiljer sig åt menar forskaren kan bero på att bibliotekarierna har olika prioriteringar, samt vilka funktioner som är viktigast för ungdomarna i de olika länderna (Kanazawa, 2014, s. 290).

2.6 Sammanfattning

Under detta avsnitt om tidigare forskning har fem olika artiklar grundligt behandlats. Dessa representerar den forskning som har ansetts vara mest relevant för detta arbete. Merparten av artiklarna har behandlat Havighurst utvecklingsuppgifter för ungdomar, den teori som genomgående kommer att användas i denna uppsats, samt hur denna kan användas för att vidga förståelsen kring hur ungdomars behov kan tillgodoses på folkbibliotekens webbplatser. Ett återkommande konstaterande i artiklarna har varit hur viktigt det är att involvera unga i arbetet med bibliotekstjänster, som till exempel webbsidorna som riktar sig till unga, detta dels för att öka personalens kompetens, dels inkludera och bjuda in ungdomar till bibliotekens verksamhet.

Då undersökningarna som gjorts skiljer sig åt både vad gäller forskningsfrågor och metod, är rimligen resultaten också av olika slag. Hughes-Hassell och Miller (2003) undersökte bland annat vilka informationsbehov som bibliotekarier ansåg att webbsidorna för unga på biblioteks webbplats tillgodosåg. Nöjesorienterat liksom läxhjälp var vanligt förekommande, medan mer socialt orienterade funktioner, som möjligheter att skapa relationer till jämnåriga och hjälp att lösa problem med familjemedlemmar ofta saknades. Agosto och Hughes-Hassell (2006) arbetade fram en teoretisk och en empirisk modell för att kartlägga ungdomars vardagliga

informationsbehov. Baserat på detta arbete genomförde sedan Hughes-Hassell et al. (2008) en studie då de undersökte om folkbiblioteks webbplats tillhandahöll hälsoorienterad information till ungdomar, vilket majoriteten visade sig ha. Howards (2011) studie skiljer sig från andra som har beskrivits här då den baseras på direkta användarstudier. Forskaren har frågat ungdomar om deras användning av biblioteket, vilken var generellt sett låg, samt vad de tycker om sitt lokala folkbibliotek, där även bibliotekets webbplats diskuterades. Undersökningen visade att respondenterna inte upplevde biblioteken som tilltalande, vilket kopplades samman med den låga frekvensen av biblioteksbesök inom målgruppen. Kanazawas undersökning av de japanska folkbibliotekens webbplatser (2014) knyter an till Hughes-Hassells och Millers (2003) undersökning och resultaten från de olika studierna liknar i stor utsträckning varandra, läxhjälp och nöjesorienterat innehåll var vanligt förekommande, medan mer socialt orienterat innehåll återfanns i betydligt mindre utsträckning.

3 Teoretisk ram

Havighursts började i slutet av 40-talet att utveckla en form av livscykelsteori, där han identifierade sex livsfaser och menade att det fanns olika utvecklingsuppgifter för varje fas (Havighurst, 1972). Utvecklingsuppgifterna kan liknas vid övergripande mål som är mer eller mindre gemensamma för individer som är i samma ålder, inom den dåvarande västerländska kulturen. Dessa mål ska förstås som en sammanblandning av individens egen vilja att utvecklas och omgivningens krav och förväntningar på individen.

A developmental task is a task which arises at or about a certain period of life of the individual, successful achievement of which leads to his happiness and to success with later tasks, while failure leads to unhappiness in the individual, disapproval by the society and difficulty with later tasks. (Havighurst, 1972, s. 2)

Teorin hävdas av vissa höra hemma inom utvecklingspsykologin och nämns då ofta i samband med Erikssons välkända teorier om utveckling och kriser (James, Witte & Galbraith, 2006, s. 52-53). Andra klassar Havighurst teori som en pedagogisk sådan (Lee Manning, 2003, s. 75), medan ytterligare en uppfattning är att teorin hör hemma inom socialpsykologin (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 303-304). Detta indikerar att teorin om utvecklingsuppgifter har ett brett spektrum av användningsområden och är tillämpningsbar på flera plan, vilket stämmer väl överens med Agostos och Hughes-Hassells iakttagelse att teorin återkommande används inom flera av de samhällsvetenskapliga ämnena för att begripliggöra tonåringars beteenden (2006). Nedan följer en lista med de elva utvecklingsuppgifterna som Havighurst definierat (1972)

1. Anpassa sig till fysiska/kroppsliga förändringar
2. Anpassa sig till nya intellektuella förmågor
3. Anpassa sig till nya kognitiva krav i skolan
4. Utvidga sina verbala förmågor
5. Utveckla en egen identitet
6. Upprätta yrkesorienterade mål
7. Göra sig känslomässigt och psykologiskt oberoende av föräldrar
8. Utveckla stabila och produktiva relationer med jämnåriga
9. Lära sig hantera sin sexualitet
10. Utveckla en personlig värdegrund
11. Utveckla bättre impuls kontroll och en beteendemässig mognad

En viktig aspekt av utvecklingsuppgifterna är att de går in i, påverkar och beror på varandra, vilket medför att det inte går att utesluta något av kriterierna. Havighurst menade också att utbildningsväsendet har ett ansvar för att stötta ungdomar i deras utveckling, och att skolan därmed inte kan undvika att stötta eleverna i någon enskild utvecklingsuppgift, just eftersom de alla hänger ihop (Havighurst, 1972, s. 5-7). Vi menar att detta ansvar är överförbart på folkbibliotekens uppdrag. Enligt bibliotekslagen består detta uppdrag bland annat av läsfrämjande verksamhet liksom att uppmuntra till lärande, att erbjuda kulturella upplevelser och stärka den digitala kompetensen. Anderssons och Skot-Hansen identifierar även biblioteksverksamhetens sociala roll, där bland annat rådgivning och uppsökande verksamhet ingår (2000, s. 19). Dessa uppdrag stämmer väl överens med de olika typer av stöd som kan vara aktuella att erbjuda ungdomars utveckling, något som kommer påvisas i analysen.

Sedan Havinghurst utvecklade sin teori om utvecklingsuppgifter har givetvis samhället förändrats, bland annat på det sociala planet och vad gäller människors levnadsmönster. Detta tar Seiffge-Krenke och Gelhaar upp i sin artikel om Havinghursts teori och konstaterar att det är på grund av detta som senare forskare i omgångar har modifierat modellen, framförallt vad gäller åldersindelningen (2008, s. 34). Havighursts åldersindelning för ungdomar sträcker sig mellan tolv och arton år (Havinghurst, 1972, s. 43), vilket liknar är den åldersindelning som biblioteken använder sig av för att beskriva ungdomar då avdelningen uHc i många fall är från tretton år och uppåt (Aagaard, 2012). Detta gör att vi anser att det är en relevant åldersindelning för den undersökning som vi vill genomföra då vi valt att rikta in oss på bibliotekens webbsidor för ungdomar.

3.1 Sammanfattning

Havighursts utvecklingsuppgifter för ungdomar består av elva övergripande mål som alla personer som befinner sig i ett visst åldersspann, i västväldens kulturella kontext, behöver uppnå för att passa in i samhället och känna sig tillräcklig som individ. Uppgifterna hänger ihop och går in i varandra, vilket medför att de som arbetar med ungdomar, och har ett ansvar för att stötta dem i deras arbete med de olika uppgifterna, behöver ta hänsyn till samtliga utvecklingsuppgifter. Detta kan även kopplas till bibliotekens uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt unga, och att det därmed finns en vikt av att se hela individen och inte bara utvalda delar. Avslutningsvis kan det nämnas att Havighursts teori har ett brett användningsområde, då den använts i en rad olika kontexter.

4 Metod

Den metod som använts i detta arbete baseras på Havighursts teori om ungdomars utvecklingsuppgifter. Undersökningen delades upp i tre steg, först undersöktes samtliga utav de svenska folkbibliotekens webbplatser för att ta reda på hur stor andel som hade en särskild webbsida för ungdomar, med minst tre funktioner. Den andel som uppfyller dessa krav undersöktes sedan närmare i en kvantitativ innehållsanalys för att studera hur väl dessa webbsidor möter de specifika behov som ungdomar har. Som ett tredje steg gjordes en innehållsanalys av tio sidor, de fem sidor som fått högst poäng och de fem som fått lägst poäng i den kvantitativa delen.

4.1 Metodval

Kanazawa visade i sin litteraturgenomgång att det tagits fram en rad modeller för att designa liksom för att utvärdera webbsidor för ungdomar (2014, s. 280-281). De modeller som där presenteras riktar sig i flera fall till de som ska designa webbsidorna, så som Jones och Pfeils modell (2004) och Horns (2011). Denna typ av modell återfinns även hos YALSA (Young Adult Library Services Association), en amerikansk biblioteksorganisation som fokuserar på tjänster för unga (Lam, 2015), som har tagit fram riktlinjer för utvecklandet av just webbsidor för ungdomar på bibliotekens webbplatser (YALSA, 2015). Dessa modeller listar antingen vilken typ av innehåll som webbsidor för ungdomar bör ha, eller ger mer övergripande råd om vilka aspekter som är viktiga för att nå tonåringar. Då dessa modeller är anpassade för programmering och inte utvärdering av webbsidor är dessa inte lämpliga att använda för webbsideanalys, vilket är denna uppsats syfte.

Kanazawa (2014) nämner även andra modeller i sin litteraturgenomgång, vilka fokuserar på webbsidors innehåll och funktioner, utan att sätta dessa funktioner i samband med ungdomars psykologiska utveckling. Dessa modeller är författarens egna, och heter IRIRS, respektive IRIS. Det ska dock tilläggas att även om psykologiska aspekter av målgruppen inte tydliggörs i själva modellen så behandlar teorin bakom dessa aspekter mer utförligt. Intervjuer och enkätstudier är vanliga metoder bland den tidigare forskning som behandlats, till exempel Howard (2011) och Hughes-Hassell och Miller (2003) använder sig av det. Detta är metoder som visar på åsikter och upplevelser bland till exempel användare eller personal, vilket skulle ge resultat som besvarar andra frågor än de som här valts. Både Kanazawas modeller och Hughes-Hassell och Millers studier ger tillgång till ett teoretiskt resonemang kring ungdomars psykologiska utveckling och deras särskilda behov. Havighursts utvecklingsuppgifter nämns i båda artiklarna som en god teori för att begripliggöra målgruppen och dess behov, något som även Agosto och Hughes-Hassell () hävdar då de bygger upp ett teoretiskt och empiriskt ramverk för tonåringars informationsbehov.

För att utvärdera bibliotekswebbsidor hade även riktlinjer för bibliotek gällande tjänster för ungdomar och utvärdera hur väl dessa följs varit en lämplig metod att använda. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) har sammanställt väl utarbetade sådana, men dessa fokuserar dessvärre inte närmare på bibliotekens webbplatser och vad dessa bör erbjuda målgruppen (IFLA, 2006). För att möta denna uppsats syfte, att undersöka hur de svenska bibliotekens webbplatser bemöter ungdomars specifika behov ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv, behövs en annan typ av metod än de ovan nämnda. Svenningsson et al. hävdar (2003, s. 155-166) att det inte finns en särskild metod för att utvärdera webbsidor, och att det därmed kan finnas anledning att ta fram en egen sådan vid den typen av undersökningar.

Författaren nämner även att det är nödvändigt att ta in teorier från andra discipliner, som utvecklingspsykologin, för att kunna analysera webbsidors funktioner ur ett socialt perspektiv. Därför har det funnits nödvändigt, och rimligt, att arbeta fram en egen metod, för att kunna besvara de forskningsfrågor som här ställs. Metoden som arbetats fram har hämtat sin inspiration främst från Hughes-Hassell och Miller (2003), men även från Agosto och Hughes-Hassell (2006) och Kanazawa (2014). De elva kriterier som används för att utvärdera webbsidor för unga baseras på Havighursts utvecklingsuppgifter för ungdomar. Genom att luta sig mot en utvecklingspsykologisk teori går det att fånga upp andra aspekter av webbsidornas innehåll, än om till exempel en modell baserad på allmänna riktlinjer för bibliotek eller kriterier med ett mer ytligt behandlande av webbsidors utseende och innehåll använts. Med den valda modellen så studeras webbsidorna ur ett annat perspektiv, där vad funktionerna kan stötta ungdomar med i deras utveckling synliggörs.

4.2 Urval

Då syftet med denna undersökning har varit att granska innehållet på de svenska bibliotekens webbsidor för unga och hur väl det svarar mot ungdomars utvecklingsuppgifter, valde vi att göra ett selektivt urval. Vissa webbplatser har valt att slå ihop barn och unga under en och samma rubrik, i dessa fall har webbplatsen uteslutits, då det är svårt att avgöra vad som vänder sig till vilken målgrupp innehållsmässigt. De kriterier som använts för detta finns definierade nedan:

- Sidan ska tillhöra minst ett svenskt folkbibliotek
- Det ska finnas en speciell del av sidan som tydligt är riktad mot ungdomar
- På dessa delar ska det finnas minst tre olika innehållstyper, som till exempel boktips, kontaktinformation, länksamlingar, information om programverksamhet eller läxhjälp.

Det tredje urvalskriteriet medför att det material som valts ut inte är representativt för alla svenska folkbiblioteks webbsidor för ungdomar, utan istället utgör den mest innehållsrika andelen. Detta är ett medvetet val och baseras dels på ett begränsningsbehov, dels på ett intresse att utvärdera mer innehållsrika webbsidor. Att just tre innehållstyper valts som urvalskriterium baserades på våra åsikter om vad som är rimligt att förvänta sig av bibliotekens webbsidor för ungdomar. Det har även fungerat som ett mått för att få fram ett lagom stort urval att bearbeta. Efter att systematisk gått igenom samtliga utav folkbibliotekens webbplatser fick vi fram ett urval om 60 olika webbplatser, vilka representerar 94 kommuner.

4.3 Metodologiskt arbetssätt

Teorin bakom metoden som här används är Havighursts utvecklingsuppgifter, som beskrivits närmare under 3 Teoretisk ram. Pfeiffer och Piquart (2014, s. 263-264) konstaterar att även om Havighursts teori i vissa fall krävt en viss grad av anpassning till nya sociala förhållanden, håller den än idag och fungerar mer än väl för att synliggöra tonåringars utveckling och deras behov. I detta arbete har även vi valt en modifierad variant av Havighursts teori, nämligen Hughes-Hassells och Millers tolkning av utvecklingskriterierna (2003). Författarna menar att utvecklingsuppgifterna bör förstås som och översättas till ett informationsbehov, vilket de sedan valde att göra då de tog fram egna kriterier för att utvärdera webbsidor (Hughes-Hassell & Miller, 2003, s. 153). Denna tolkning är mer konkret och lättare att applicera på webbsidornas olika

funktioner, då dessa punkter tagits fram i just detta syfte. Det medför att denna tolkning av Havighursts utvecklingsuppgifter möjliggör en enkel ingång till att utvärdera bibliotekens webbsidor ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv, vilket överensstämmer med ambitionerna bakom denna uppsats. Nedan följer vår översättning av Hughes-Hassells och Millers (2003, s. 149) 11 kriterier:

1. Möjligheter till avslappning och nöje
2. Hjälp att klara av skolan och för att uppnå ett bra resultat i skolan
3. Stöd kring att klargöra vuxenrollen
4. Möjligheter till kreativitet och skapande
5. Bekräftelse på att de är normala fysiskt, mentalt, känslomässigt eller socialt
6. Kunna bidra till förbättringar i sin närhet
7. Möjligheter att höra till
8. Vägledning för att kunna lösa problem med familjemedlemmar
9. Kunna utveckla tillfredsställande relationer med jämnåriga
10. Kunna utveckla social kompetens och ett ansvarsfullt beteende
11. Stöd kring att utarbeta en konsekvent och sammanhållen personlig livsfilosofi

Vi valde att göra en kvantitativ innehållsanalys baserad på dessa 11 punkter. Hughes-Hassell och Miller, som tagit fram punkterna, använde enkäter för att fråga ansvariga bibliotekarier vilka av de olika behoven som gick att tillgodose genom den egna webbplatsen (2003). Svaren som gavs är alltså binära, antingen ja eller nej. I detta arbete görs istället en innehållsanalys och för att få fram ett resultat som berättar mer om hur väl de olika kriterierna möts används en fyrgradig skala, där 0 innebär att kriteriet inte alls uppfylls och kommande siffror indikerar i vilken frekvens olika funktioner som uppfyller ett visst kriterium finns. Denna skala gör det möjligt att ta fram en mer nyanserad bild av innehållet till skillnad från en mer binär utvärdering, som till exempel Hughes-Hassell och Miller gjort (2003, s. 149). Skalan tillåter också en mer detaljerad analys då det är möjligt att bedöma i vilken omfattning och även till viss del kvalitén av det som webbsidorna erbjuder unga. Nedan syns skalans indelningar:

- 0 - Finns ej
- 1 - Finns en funktion
- 2 - Finns två funktioner
- 3 - Finns minst tre funktioner

Svenningsson et al. (2003, s. 69) menar att för att undvika att forskarens värderingar och andra bias underminerar forskningen, behöver metoden som används standardiseras. Detta tolkar vi som att det i detta arbete bör bli samma resultat oavsett vem som gör undersökningen. Därför har vi strävat efter att ta fram en tydlig skala för att mäta i vilken utsträckning kriterierna möts, liksom tydliggöra vilka funktioner som är relevanta för de olika kriterierna.

Efter att ha utvärderat de 60 webbsidorna riktade mot unga, beräknades varje webbsidas totala poäng genom att addera det tilldelade värdet för varje kriterium. Baserat på den totala summan valdes de fem webbsidor som fått högst poäng och de fem som fått lägst poäng ut för en kvalitativ granskning. Därefter undersöktes sidorna utifrån empiriska observationer, för att beskriva sidans interna struktur med syftet att se vilka element som förekom i materialet (Svenningsson et al., 2003, s. 155-166). De tio utvalda webbsidorna återbesöktes och samtliga sidor som tillhörde ungdomssidorna granskades samtidigt som undersökaren förde beskrivande anteckningar gällande innehåll, språk

och intryck. Eftersom webbsidor oftast består av olika multimediala beståndsdelar och uttrycksmedel utmanas tidigare sätt att arbeta med texter i forskningssammanhang, då en förståelse för ett vidgat textbegrepp krävs (Svenningsson et al., 2003, s. 155). När det kommer till textanalyser har vi främst fokuserat på den skrivna texten på webbsidorna och vi valde att exkludera exempelvis filmade boktips från textanalysen och räknade dessa som funktioner istället. Vi har tagit hänsyn till sidans tilltänkta målgrupp, ungdomar, vid textanalyserna, med fokus på lättförståelighet, det vill säga om texterna är skrivna på ett sätt som kan tänkas fånga målgruppens intresse eller om de istället distanserar sig från läsaren/målgruppen.

Vid analysen togs även hänsyn till webbsidans struktur och form, funktioner och länkar. Svenningsson et al. (2003, s. 155-166) tar upp ett par problem kring analyser av webbsidor; exempelvis webbsidans relation till världen utanför. Här nämns länkar som leder utanför webbplatsen samt webbsidans temporaritet. Med temporaritet avses hur aktuell informationen på webbsidan är, då information som inte uppdateras kan vara felaktig, samt att det kan leda till att besöken på webbsidan minskar om det inte tillkommer någon ny information på sidan (Svenningsson et al, 2003, s. 165). Vi valde att inkludera länkar som även leder utanför bibliotekets webbplats i vår analys, eftersom de i många fall ansågs vara en viktig del även i den kvantitativa undersökningen då länksamlingar och liknande har en central del i bibliotekens roll som informationsförmedlare (Kanazawa, 2014, s. 283; Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19). Även information om aktiviteter och händelser som sker utanför webbplatsen har inkluderades, då dessa räknades som en av webbsidans funktioner. Efter att observationerna genomförts samlades anteckningarna ihop och en analys genomfördes för att försöka finna mönster och dra slutsatser. Målet med den kvalitativa undersökningen var att klargöra vad som skiljer de webbsidor som fick låga poäng från de som fick högre poäng utifrån empiriska observationer, för att förhoppningsvis kunna dra starkare slutsatser kring vårt resultat.

4.4 Sammanfattning

Metoden som här använts är delad i tre delar. Inledningsvis undersöktes samtliga svenska folkbibliotekswebbsidor för att ta reda på hur stor andel av dessa som hade webbsidor för ungdomar med minst tre innehållstyper. Denna undersökning har även fungera som ett urval för den andra delen av metoden, där en kvantitativ genomgång utav 60 webbsidor gjorts. Dessa webbsidor har utvärderats med hjälp av elva kriterier, vilka listar de utvecklingspsykologiska behov som ungdomar har. Avslutningsvis har en kvalitativ granskning utav tio webbsidor genomförts, vilken ger en närmare beskrivning av innehållet på de webbsidor med höga respektive låga poäng i den föregående kvantitativa studien.

Denna tredelade metod med för att flera olika typer av frågor kan besvaras, och resultaten kan bli mer djupgående. Med en kvantitativ metod ges vanligen lite större underlag för att dra generella slutsatser, givetvis inom vissa ramar. En kvalitativ undersökning är istället mer djupgående och lämpar sig för att skapa en förståelse. Genom att kombinera dessa två metoder kan denna undersökning visa fler sidor av verkligheten. Samtidigt är det så klart viktigt att ha i åtanke de begränsningar som finns, gällande hur valida och reliabla resultaten är. Till exempel färgar ju alltid de frågor som ställs de svar som ges.

5 Resultat och analys

Vi har valt att göra en utvärdering av webbsidor i tre steg; först mättes hur många av Sveriges folkbibliotek som på sina webbplatser hade en flik för unga vuxna med ett varierat innehåll om minst tre olika typer. Sedan valdes de sidor som uppfyllde urvalskriterierna ut och en mätning av hur väl de olika ungdomssidorna uppfyller Hughes-Hassells och Millers tolkning av Havighursts utvecklingsuppgifter genomfördes. Det sista steget bestod av en kvalitativ innehållsanalys av de fem webbsidor som fick högst poäng och de fem som fick lägst poäng av de totalt 60 undersökta webbplatserna.

5.1 Urval

Inledningsvis sattes urvalskriterier upp; svenska folkbiblioteks webbplatser med en särskild webbsida för ungdomar där minst tre innehållstyper finns. Sedan betades SCB:s lista över samtliga svenska kommuner av (2014) och varje webbplats som tillhörde ett kommunalt folkbibliotek söktes upp för att ställas mot urvalskriterierna.

5.2 Genomgång av samtliga bibliotekens webbplatser

Det visade sig att 60 webbplatser uppfyllde kraven och vi kunde konstatera att utav 290 svenska folkbibliotek hade 94 en särskild webbsida för ungdomar med som minst tre olika sorters innehåll. Att det var 94 kommuner men endast 60 webbplatser berodde på att några av webbplatserna var ett samarbete mellan flera olika kommuner, i dessa fall har webbplatsen endast utvärderats en gång. Detta innebär att endast 32 % av Sveriges folkbibliotek har ungdomssidor som uppfyller ett innehållsmässigt minimikrav; endast en tredjedel har alltså någorlunda innehållsrika sidor riktade till tonåringar.

Att drygt två tredjedelar av alla bibliotek antingen helt saknar en särskild sida för ungdomar, eller har en sådan sida med högst två olika innehållstyper anser vi tyder på att biblioteken i fråga valt att prioritera andra saker. Detta kan även kopplas till den tendens som funnits länge bland landets folkbibliotek, att inte lägga fokus på just unga, utan till exempel lägga allt krut på barn istället (Rydsjö & Elf, 2007, s. 137). En rapport som Kungliga biblioteket (2012b) ansvarar för visade att bland de biblioteksplaner som finns saknas vanligtvis mer konkreta åtgärder för att nå och arbeta med ungdomar, trots att målgruppen ska vara särskilt prioriterad (Bibliotekslag, 2013:801). I lagen nämns inte webbplatsen som en del av biblioteksverksamheten, och därmed finns det inte heller utskrivet att denna berörs av de juridiska uppdragen. I dagens digitala samhälle tycker vi att det dock är rimligt att se just webbplatsen som en förlängning och återspeglning av det fysiska biblioteket, en tolkning som medför att de juridiska uppdragen bör tas tillvara på även online. Baserat på denna tolkning är det alltså två tredjedelar av alla svenska folkbibliotek som tycks brista i sitt ansvar att prioritera ungdomar, då de antingen helt saknar ett särskilt utrymme för målgruppen, eller endast erbjuder ungdomar ett väldigt begränsat innehåll riktat till dem. Därmed har den första forskningsfrågan, om hur stor andel av alla svenska folkbibliotek som har en särskild webbsida för ungdomar på sin webbplats med minst tre olika innehållstyper, behandlats.

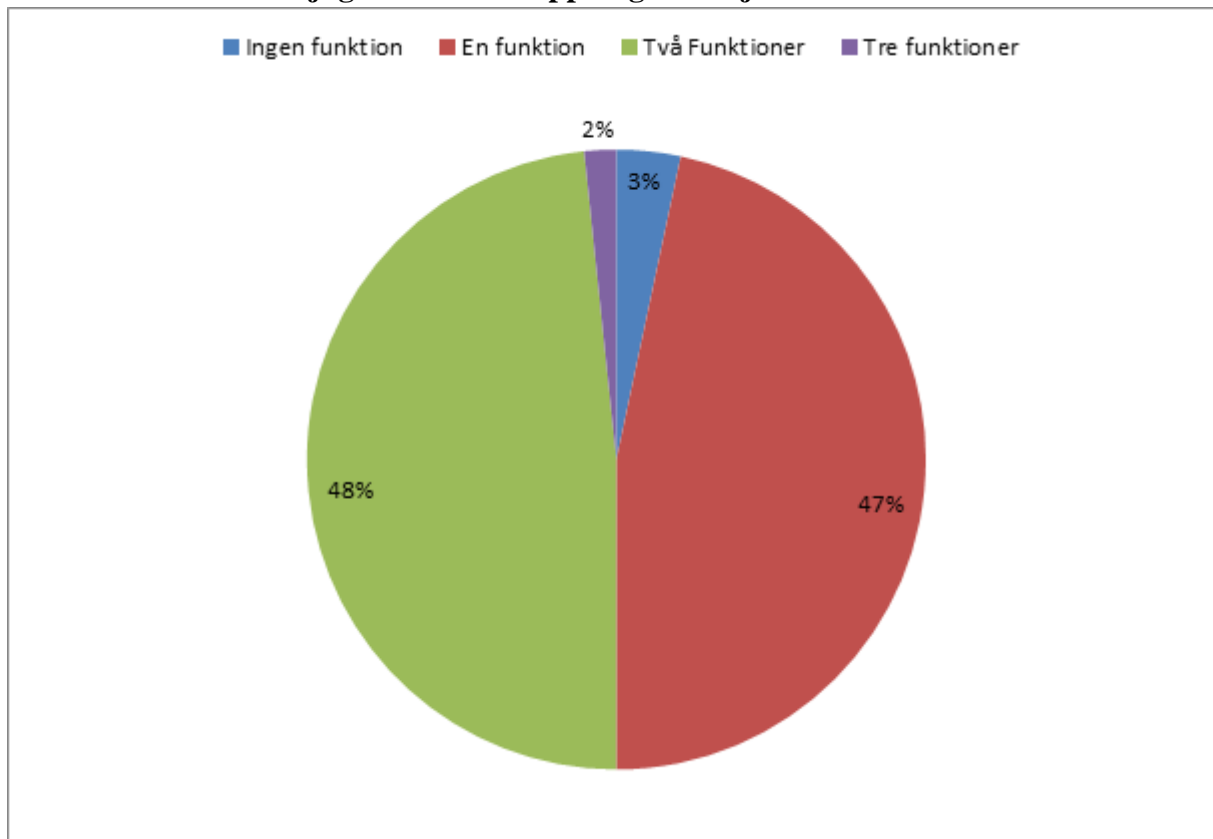
5.3 Kvantitativ undersökning utifrån 11 kriterier

Det andra steget i vår utvärdering var en genomgång av de 60 webbplatser som utgjorde vårt urval, för att med en fyrstegsskala mäta i vilken utsträckning webbsidorna för tonåringar uppfyllde Hughes-Hassells och Millers tolkning av Havighurst 11

utvecklingskriterier. Denna analysdel behandlar ett flertal av forskningsfrågorna, nämligen:

- Vilka funktioner och stöd har unga tillgång till via bibliotekens webbsidor för unga utifrån Havighursts utvecklingspsykologiska teorier?
- Hur varierar graden av stöd för ungas utveckling, med avseende på de olika utvecklingsuppgifterna, mellan webbsidorna?
-

5.3.1 Kriterium 1: Möjligheter till avslappning och nöje

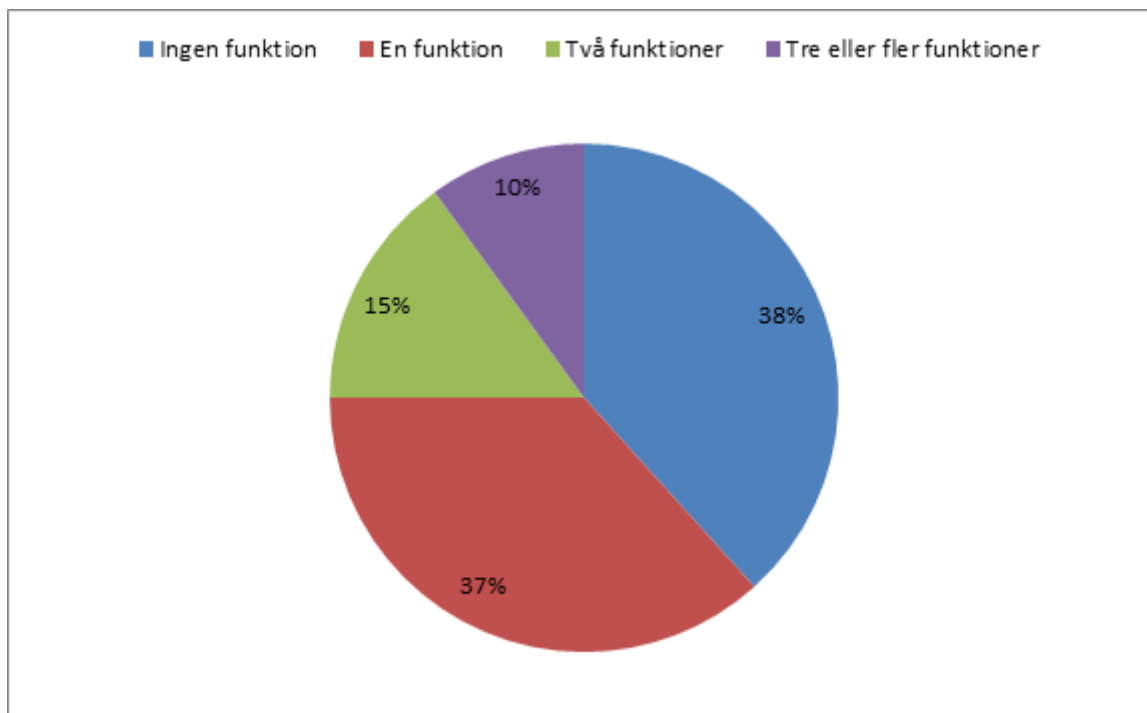

Figur 1

Som Figur 1 visar, hade 95 % av de undersökta webbsidorna en eller två funktioner vilka klassades som underhållande, vilket rörde kriterium ett. Samtidigt var det få, endast 2 %, som hade minst tre funktioner av detta slag, de allra flesta uppfyllde med andra ord kriteriet, men få hade ett flertal funktioner att uppvisa. Nöjesorienterat innehåll kan vara ett bra sätt att få ungdomar att börja använda bibliotekens webbplatser i en större utsträckning, med tanke på att just underhållning är något unga ofta använder internet till (Dunkels, 2012, s. 44). Vidare är en aspekt som undersökts på webbsidorna huruvida det fanns interaktiva möjligheter på sidan, som chattfunktioner eller forum. Detta har inte funnits på några av de undersökta webbsidorna, utan det närmaste var en separat facebook-sida och möjligheten att diskutera böcker på webbplatsen. Just möjligheten att kommunicera och umgås med andra online är en aktivitet som av utomstående vuxna kan uppfattas som onödigt tidsfördriv, dock menar Hughes-Hassell och Miller att just sådana funktioner möjliggör ungas arbete med en rad olika utvecklingsuppgifter (2003, s. 152). Förutom möjligheter att diskutera böcker samt sociala medier räknades här funktioner som boktips, boktrailers, musiklistor, quiz samt

länkar till “jag är boken”¹. Olika former av boktips kan kopplas till uppdraget enligt bibliotekslagen (2013:801) att särskilt arbeta med läsfrämjande åtgärder för ungdomar. Nöje och avslappning kan kopplas till Anderssons och Skot-Hansens fjärde kategori för bibliotekens roller, som ett socialt centrum, där just att interagera med andra är en viktig aspekt (2000, s. 19). Det går även att göra en koppling till bibliotekens roll som ett kulturcentrum, i de fall underhållningen i fråga klassas som kultur. Därmed kan vi konstatera att det är rimligt att förvänta sig att denna typ av funktioner ska finnas på bibliotekens webbsidor för ungdomar, eftersom funktionerna platsar under flera av bibliotekens uppdrag.

5.3.2 Kriterium 2: Hjälpa att klara av skolan och för att uppnå ett bra resultat i skolan

Figur 2

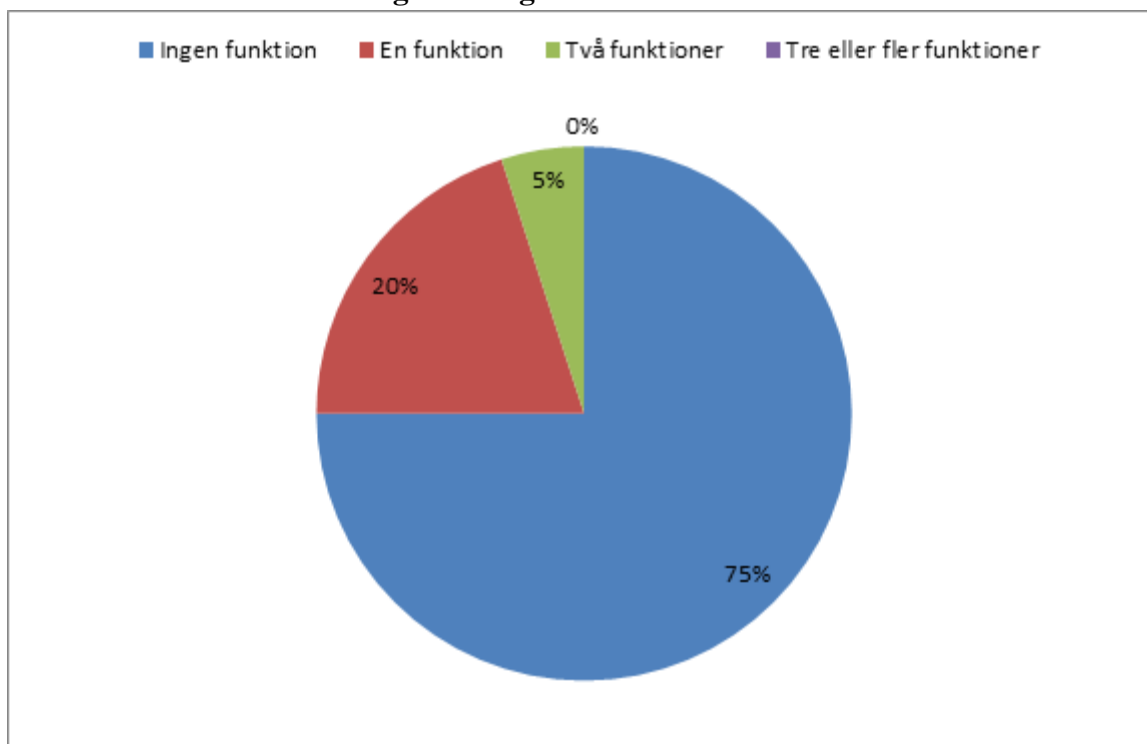
Figur 2 illustrerar att utav webbsidorna så var det 10 % som hade minst 3 funktioner som kunde fungera som ett akademiskt stöd. Samtidigt hade majoriteten av webbsidorna, 75 %, ingen eller enbart en funktion för detta. Alltså verkar det finnas en viss brist på funktioner på majoriteten av webbsidorna vad gäller denna aspekt. Å andra sidan kan de 10 % som hade minst tre funktioner indikera att det finns goda möjligheter att implementera flera funktioner på ungdomssidorna som kan fungera som hjälp i skolarbetet. Detta är ett resultat som skiljer sig från Kanazawas undersökning av de japanska folkbibliotekens webbsidor för unga, där just läxhjälp var en vanlig funktion som erbjöds ungdomar genom bibliotekets webbplats (2014, s. 289-290). Detta kan antas bero på att innehållet på bibliotekens webbplatser, åtminstone till viss del, är kulturspecifikt. Kanazawa menar att vad som finns på webbsidorna kan tänkas spegla de behov som målgruppen har eller antas ha, och att dessa behov ser olika ut i olika länder (2014, s. 290). Detta kriterium är även ett av de som Hughes-Hassell och Miller fann ofta uppfylldes på de webbsidor de undersökte (2003, s. 149). En möjlig anledning till

¹ Jag är boken är en tjänst som drivs av BUS-biblioteket på Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus i Göteborg och där man kan få personliga boktips av bibliotekarier eller författare genom att fylla i ett formulär.

att tre fjärdedelar av de undersökta sidorna som mest har en funktion som kan fungera som stöd för ungas skolarbete är förekomsten av skolbibliotek i Sverige. Även om sådan finns i USA och i Japan, finns det numera ett juridiskt uppdrag för alla skolor i Sverige att ha just ett skolbibliotek. Detta kan innebära att folkbiblioteken inte anser sig ha ett ansvar för att tillgodose ungdomars akademiska behov. Detta vore ett olyckligt antagande då en tredjedel av landets skolenheter fortfarande inte har tillgång till ett skolbibliotek (Svensk biblioteks förening, 2015).

Förutom förekomsten av läxhjälp på de fysiska biblioteken räknades här information om att läsa på olika sätt eller på andra språk som relevanta funktioner liksom söktips och information om att boka datorer samt tillgång till trådlöst nätverk. Trots att ungdomar ofta kopplas samman med internetanvändning och ny teknik (Drotner, 1998, s. 24-27 ; Rydsjö & Elf, 2007, s. 138) finns det en skara som står utanför; 2011 var 2 % av alla som inte använder internet mellan 16 och 25 år gamla (Findahl, 2013). Men digital delaktighet och kompetens handlar inte bara om tillgång till och användning av internet, utan även om kunskaper (Stiftelsen för internetinfrastruktur, 2015). Därför menar vi att tillgång till internet och datorer på bibliotek är väsentligt, då detta är en miljö där det bör finnas stöd för att utveckla de kunskaper som behövs för att vara digitalt kompetent. Studiestöd och lärandemöjligheter är begrepp som mer än väl hör hemma under bibliotekens uppgifter som ett kunskapscentrum. Alltså passar denna typ av funktioner på bibliotekets webbsidor för ungdomar väl ihop med de uppdrag Andersson och Skot-Hansen identifierat för biblioteken (2000, s. 19).

5.3.3 Kriterium 3: Stöd kring att klargöra vuxenrollen

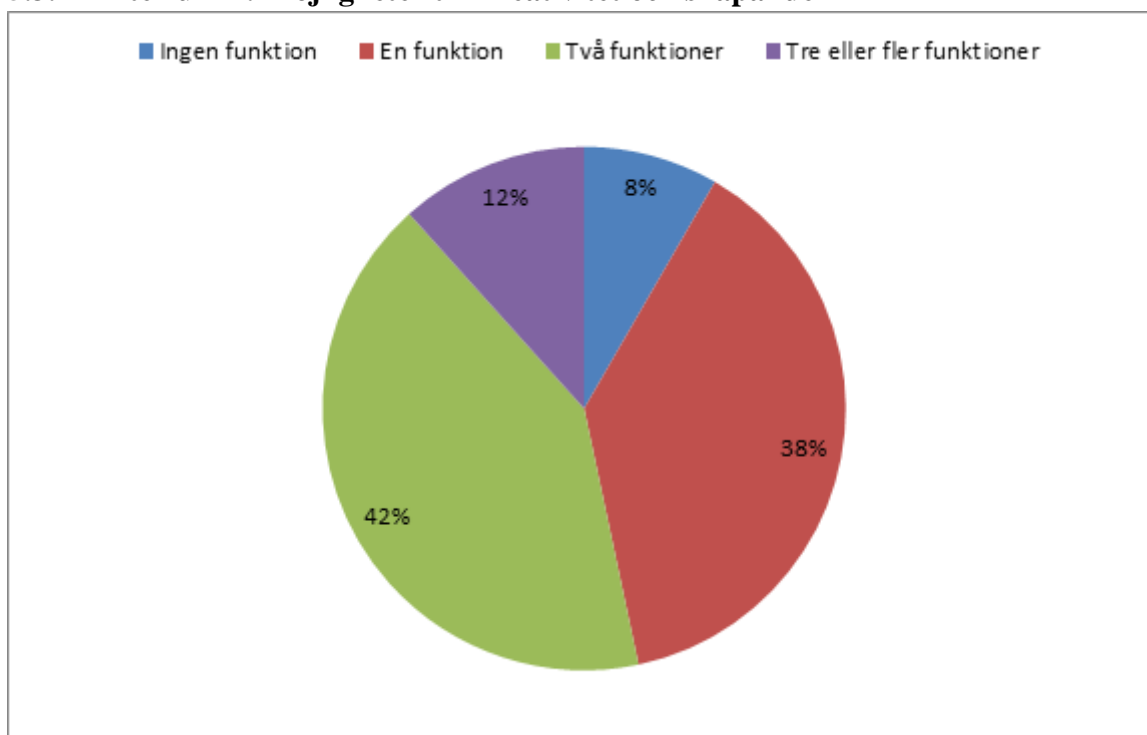
Figur 3

Kriterium tre handlar om funktioner som kan hjälpa klargöra vuxenrollen, och Figur 3 visar att majoriteten, 95 %, saknade eller endast hade en funktion att uppvisa, samt att inte en enda webbsida hade fler än två funktioner. För detta kriterium räknades länkar till en rad olika sidor för ungdomar med fokus på hälsa, sex och samlevnad, psykisk

hälsa och möjlighet till stöd från vuxna, som till exempel UMO² och RFSU³. Andersen och Svensson har i sin forskning om hälsoorienterade e-posttjänster för ungdomar konstaterat att stöd från vuxna online kan fungera som en viktig del i den individuella utvecklingen (2010, s. 10-11). Forskning visar att ungdomar föredrar att söka stöd från vuxna över internet, bland annat för att anonymitetsfaktorn gör en del frågor lättare att ställa (Löfberg & Aspán, 2013, s. 41-42). Ungdomar har även menat att de vuxna inte tar över och dominerar i lika stor utsträckning när kommunikationen sker över nätet. Vidare klassas information om gymnasieval, kvällskurser, studiecirkel och liknande möjligheter till utbildning, som relevanta. Boktips är en funktion som vi valde att inte räkna här, även om litteratur säkerligen kan stötta många som försöker förstå vad det innebär att vara vuxen. Att boktips uteslutits beror på att vi menar att boktipsen i sig inte stöttar ungdomarnas behov, utan det är först i senare steg, när boktipsen lett till lån och läsning, som ett stöd i denna fråga infinner sig. Detta kriterium tangerar framförallt bibliotekens uppdrag som informationscenter enligt Anderssons och Skot-Hansens modell (2000, s. 19). Därmed är denna typ av funktioner väl förenlig med bibliotekens uppgifter.

5.3.4 Kriterium 4: Möjligheter till kreativitet och skapande

Figur 4

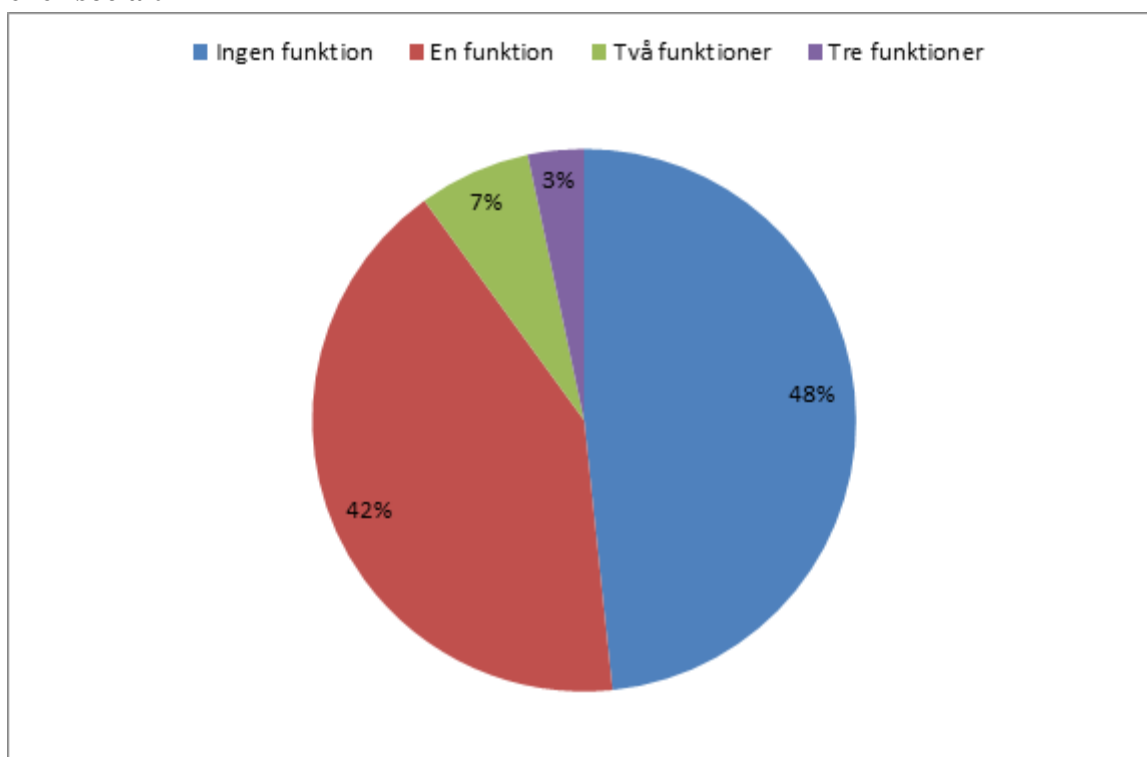
Utav de undersökta sidorna hade 80 % en eller två funktioner som möjliggjorde ett kreativt utlopp, dessutom hade 12 % minst tre funktioner, vilket visas i Figur 4. Därmed går det att konstatera att majoriteten av webbsidorna hade någon form av funktion för skapande, och en relativt stor andel hade ett flertal funktioner för den aktiviteten. För detta kriterium var aktuella funktioner skrivtips och möjlighet för unga att recensera

² Tillhandhålls av Ungdomsmottagningen, vilken Sveriges landsting och regioner ansvarar för. Det är en webbplats för alla mellan 13 och 25 år och här finns information och artiklar om bland annat identitet, familj, vänskap och kärlek samt var man kan söka hjälp.

³ Riksförbundet för sexuell upplysning. Här finns material och fakta kring sexualitet och relationer.

böcker eller skicka in egna texter samt att gästblogga. Även information om aktiviteter på det fysiska biblioteket samt alternativ att kontakta biblioteket för att själv arrangera aktiviteter där räknades som möjligheter till skapande. Traditionella bibliotekstjänster kanske snarare förknippas med konsumtion av medier och information för nöje eller av kunskapsörst, dock finns det i bibliotekslagen ett uppdrag för biblioteken att verka för kulturell verksamhet (Bibliotekslag, 2013:801), vilket vi menar att även skapande kan vara. I de kulturpolitiska målen, som bland annat biblioteken är en del av, finns det ett uppdrag att främja människors möjligheter att "utveckla sina skapande förmågor", samt att barns och ungas rätt till kultur särskilt ska fokuseras (Statens kulturråd, 2015). Ungdomar är inte passiva mottagare på internet, utan kommunicerar och producerar innehåll i stor utsträckning (Deodato, 2014, s. 737). Därför bör bibliotekens webbplatser erbjuda möjligheter för kommunikation och skapande, ett statiskt innehåll för enbart enkelriktad kommunikation räcker helt enkelt inte idag. Möjligheter för skapande ingår enligt Andersson och Skot-Hansen i bibliotekens roll som kulturcentrum. Att implementera tjänster på webbplatsen där användarnas kreativitet kommer till uttryck är med andra ord kompatibelt med biblioteksuppdragen (2000, s. 19).

5.3.5 Kriterium 5: Bekräftelse på att de är normala fysiskt, mentalt, känslomässigt eller socialt

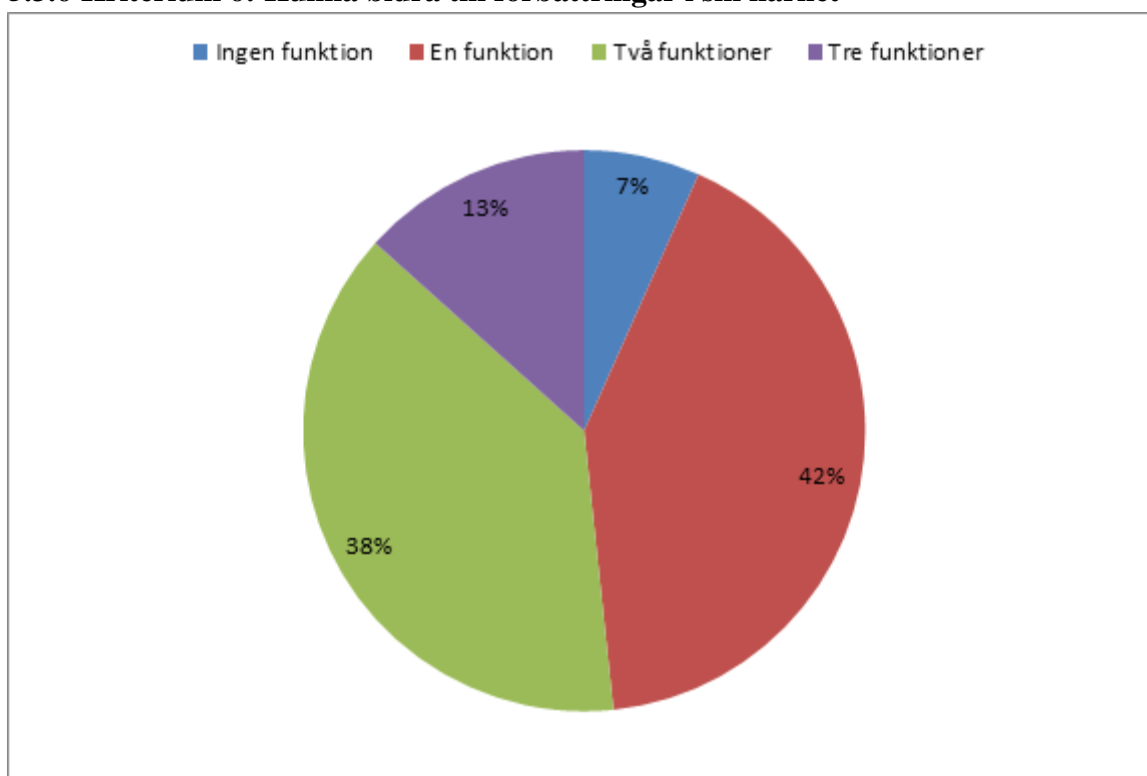

Figur 5

Funktioner som ska kunna inge en känsla av att vara normal var ytterligare ett kriterium där majoriteten antingen helt saknar funktioner eller hade en funktion, 90 % i detta fall (se Figur 5). Här fanns dock en liten skara på 3 % som hade minst tre funktioner att uppvisa. Förutom information om olika sätt att läsa, artiklar som på olika sätt behandlar normbrytande samt HBTQ-boktips eller marknadsföring av en eventuell regnbågsbokhylla var det framförallt länksamlingar till sidor med hälsoinformation funktioner som här eftersöktes. Även hälsorelaterad information har här ansetts aktuell då forskning indikerar att detta är ett vanligt informationsbehov bland ungdomar (Hughes-Hassell et al., 2008, s. 36). Att söka denna information online är idag ett av de vanliga tillvägagångssätten, och då uppstår en fråga om informationens tillförlitlighet

(Hughes-Hassell et al., 2008, s. 39; Löfberg & Aspán, 2013, s. 30-35). Eftersom det ingår i de svenska folkbibliotekens uppdrag att uppmuntra och stötta kunskapssökande överlag (Bibliotekslag, 2013:801), menar vi att detta är en tjänst som det är rimligt att förvänta sig att folkbiblioteken ska erbjuda ungdomar genom webbsidan. Dessutom vill vi hävda att det är en tjänst som kan bidra till att bekräfta för ungdomar att de är normala. Normal är ett uttryck som kan uppfattas som problematiskt och svårtolkat, i detta sammanhang har kriteriet i fråga framförallt förstås som funktioner vilka synliggör olika typer av normbrytande, liksom stöd, främst i form av länkar, i frågor som rör hälsofrågor. Detta kriterium har tolkats som en fråga om informationsförsörjning, vilket är det uppdrag som lyder under bibliotekens roll som informationscenter (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19).

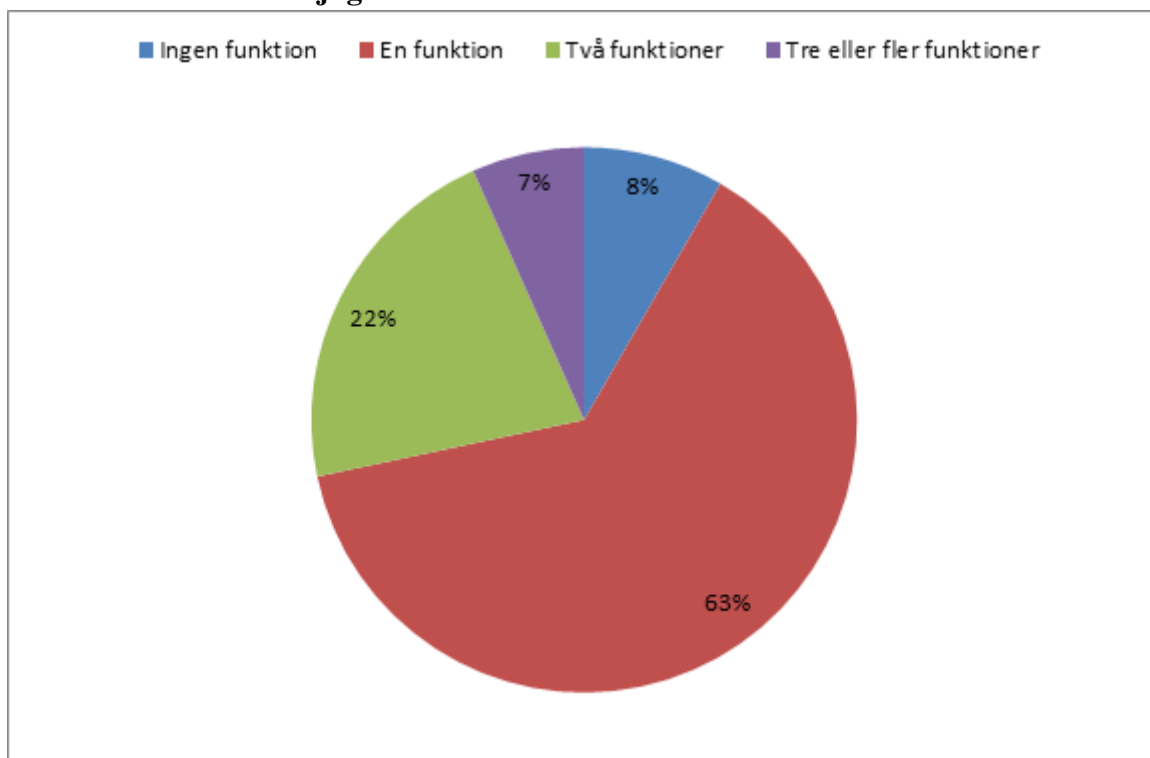
5.3.6 Kriterium 6: Kunna bidra till förbättringar i sin närhet

Figur 6

Av de undersökta webbsidorna hade 80 % en eller två funktioner som kunde användas för att bidra till förbättring i den egna närheten, vilket illustreras i Figur 6. Vidare var det hela 13 % som hade minst tre funktioner som platsade under detta kriterium. Kriteriet menar vi hänger tätt samman med bibliotekens demokratiska uppdrag (Bibliotekslag, 2013:801), då det anges i bibliotekslagen att ett av bibliotekens ändamål är att bidra till "fri åsiktsbildning". Att möjliggöra för ungdomar att uttrycka åsikter liksom arbeta för förändring på det lokala biblioteket, eller skapa arrangemang för att förmedla budskap kan anses ingå i det uppdraget. Funktioner som gav poäng för detta kriterium var kontaktuppgifter, samt möjligheter att lämna förslag, recensera, diskutera böcker eller föreslå och driva egna arrangemang på biblioteket. Utöver att hänga samman med bibliotekens demokratiska uppdrag menar vi att det finns tydliga kopplingar mellan bibliotekens roll som ett socialt centrum och ovanstående kriterium (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19). Framförallt gäller detta funktioner som möjliggör kommunikation mellan användare genom bibliotekets webbplats, liksom möjligheter att arrangera egna aktiviteter på biblioteket.

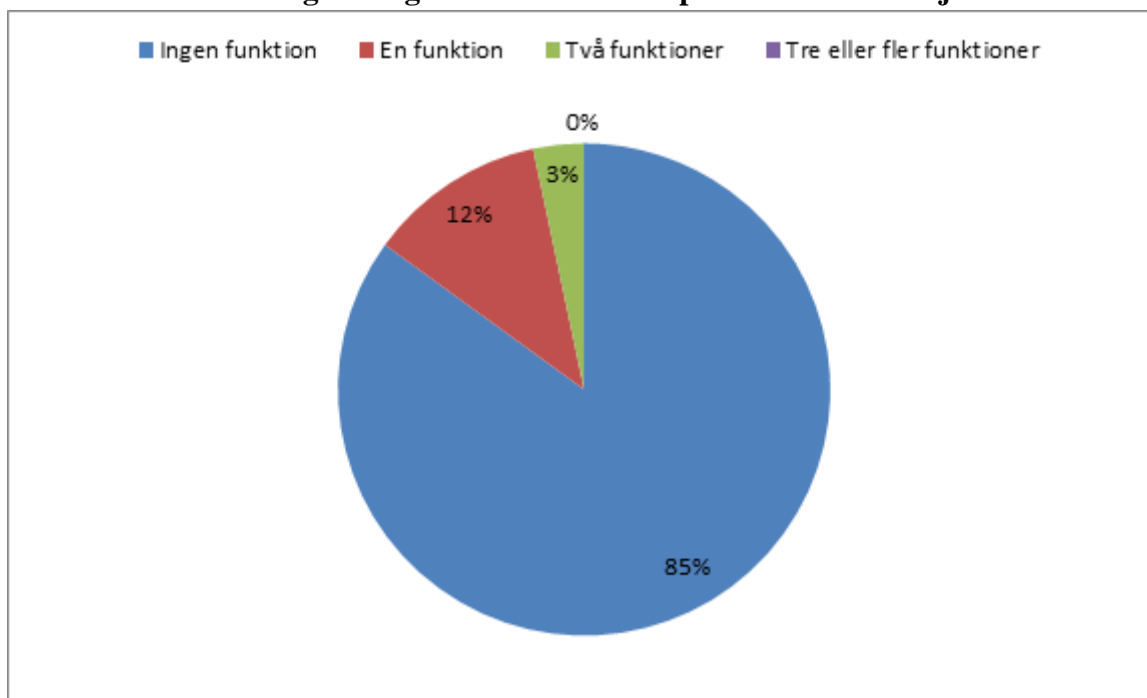
5.3.7 Kriterium 7: Möjligheter att höra till

Figur 7

Funktioner vilka kan inge ungdomar med en känsla av tillhörighet hade en stor andel, 63 %, en innehållstyp för, och 22 % hade två olika funktioner, som Figur 7 visar. Dessutom hade 7 % tre eller fler innehållstyper som kunde fylla den typen av funktioner. Funktioner som var aktuella i detta sammanhang var främst interaktionsmöjligheter på ungdomssidorna samt information om programverksamhet på de fysiska biblioteken. Detta kriterium kan tänkas vara viktigt för biblioteken att uppfylla för att få ungdomar att känna sig välkomna, samt för att öka chanserna för att en del av de ungas självbild blir just den som biblioteksanvändare. Även denna kategori har tydliga kopplingar till bibliotekens uppdrag som ett socialt centrum enligt Andersson och Skot-Hansens modell (2000, s. 19).

5.3.8 Kriterium 8: Vägledning för att kunna lösa problem med familjemedlemmar

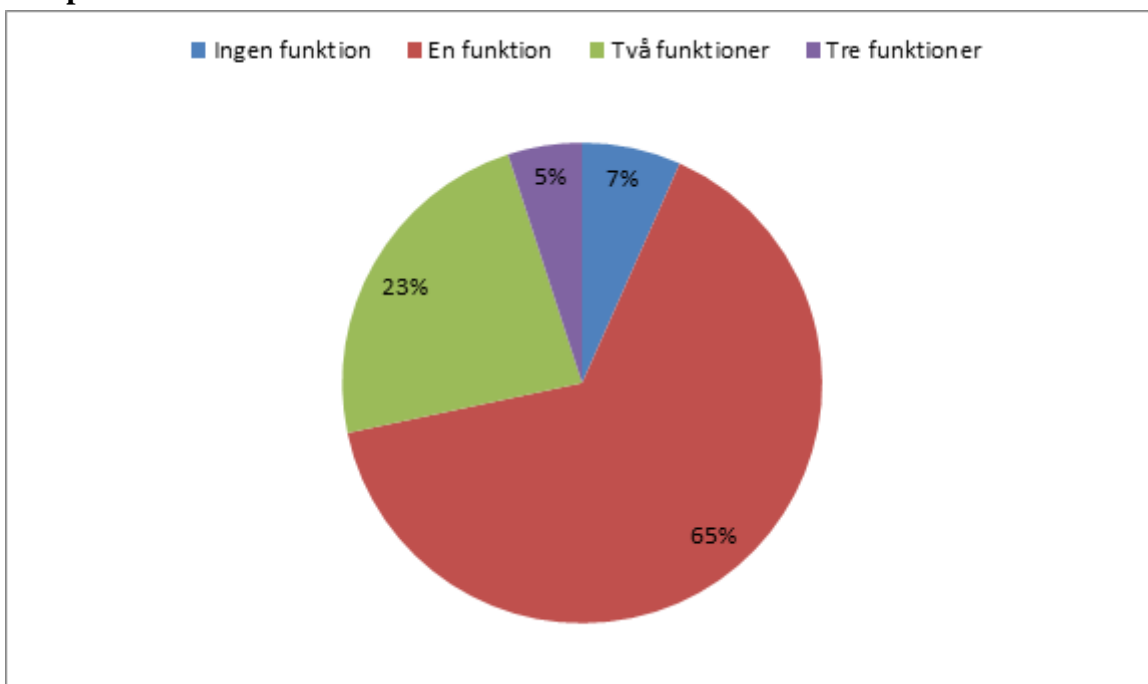
Figur 8

Kriterium åtta, gällande funktioner som ger vägledning i familjefrågor, är det kriterium som en övervägande majoritet, 85 %, inte hade någon form av innehåll för och ingen webbsida hade tre eller fler funktioner att uppvisa (se Figur 8). Funktioner som var aktuella för detta kriterium var länkar till UMO, RFSL⁴, RFSU och BRIS⁵, samt artiklar om relevanta ämnen. Detta är även ett av de kriterier som Hughes-Hassell och Miller fick lägst resultat på i sin undersökning. Att bristen på denna typ av funktioner är liknande i både Sverige och USA, med drygt tio års mellanrum, kan bero på en mängd olika saker; kanske är det något som inte prioriteras bland de med ansvar för sidorna, kanske saknas kunskap om vilka funktioner som finns att tillgå. Möjligen kan det vara en kulturellt betingad åsikt att bibliotekens uppgifter inte ska förväxlas med kuratorns. Liksom kriterium fem har detta tolkats som en fråga om informationsförsörjning och därmed platsar även detta kriterium under rollen som informationscentrum, vilken Andersson och Skot-Hansen identifierat som en av bibliotekens uppgifter (2000, s. 19).

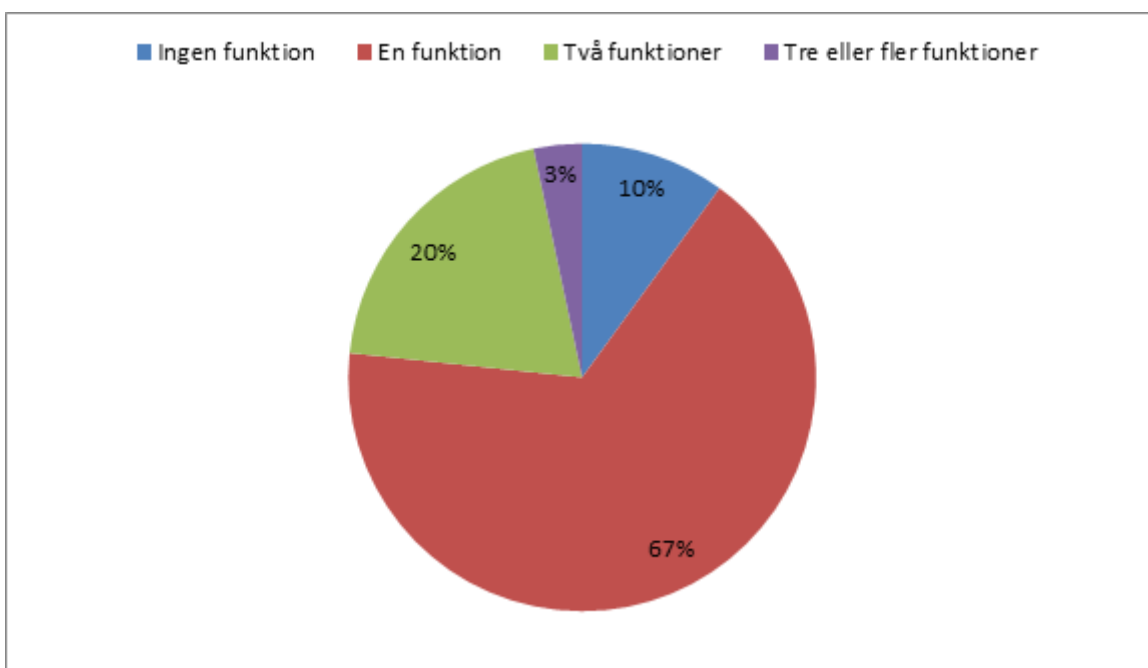
⁴ Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter. På denna webbplats finns bland annat information om att komma ut, sex och hälsa samt möjligheter att få kunskap om andra personers livserfarenheter.

⁵ Barnens rätt i samhället är en webbplats för alla under 18 år. Här finns chattmöjligheter och forum för att kommunicera med jämnåriga samt information om hur man kan kontakta BRIS ifall man mår dåligt eller är utsatt för våld eller andra övergrepp. En viktig del i BRIS arbete är även att informera alla under 18 om vilka rättigheter de har.

5.3.9 Kriterium 9: Kunna utveckla tillfredsställande personliga eller sociala relationer med andra ungdomar och Kriterium 10: Kunna utveckla social kompetens och ett ansvarsfullt beteende

Figur 9

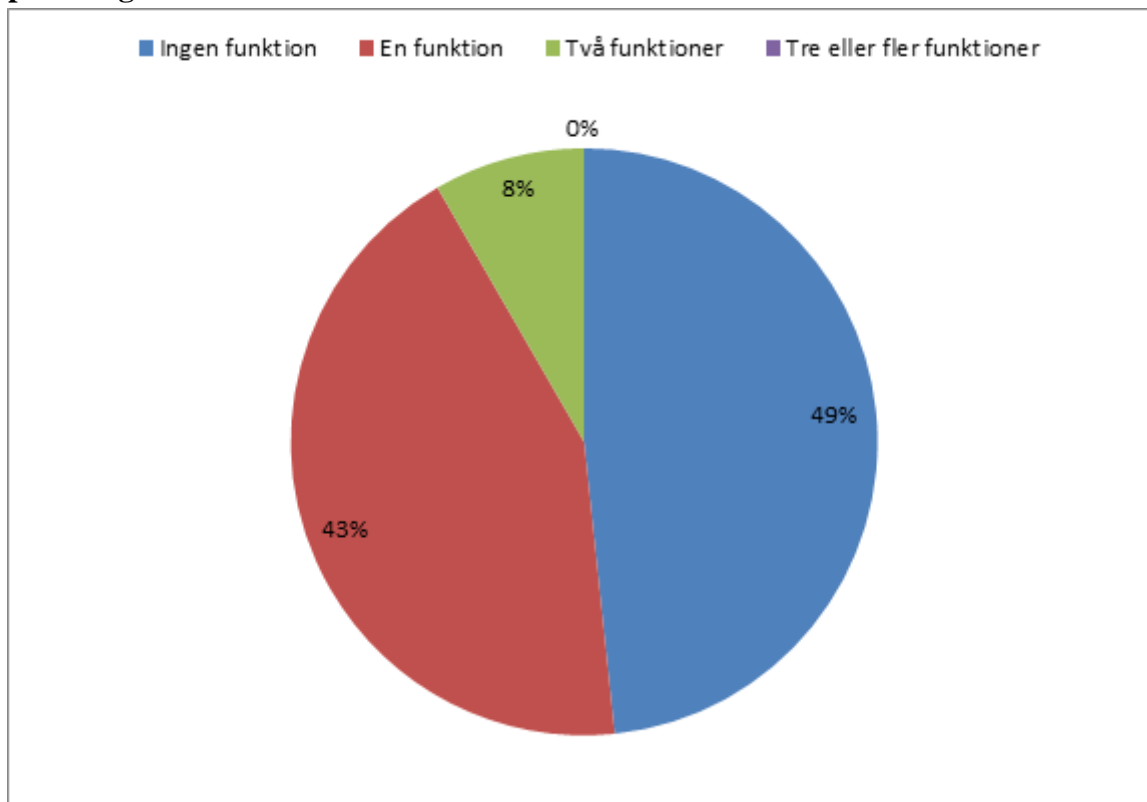

Figur 10

Kriterium nio och tio hade snarlika resultat och är båda av ett slag som vi menar går in i varandra; att kunna utveckla relationer med andra tonåringar innebär även möjligheter att utveckla social kompetens och att lära sig ta större ansvar. Detta speglas även i resultaten, där siffrorna för de båda kriterierna är snarlika. Allt som möjliggör interaktion med andra jämnåriga, som bokcirklar och andra aktiviteter, kommentarsmöjligheter, länkar till fritidsgårdar samt information om vad som händer i kommunen var funktioner som hörde till kriterium nio. För nästa kriterium räknades alla typer av funktioner vilka innebar att ungdomarna får ett visst förtroende och förväntas ta

eget ansvar, som till exempel att delta i olika aktiviteter, att recensera böcker eller möjligheter att arrangera egna aktiviteter på biblioteket. För dessa kriterier hade de flesta webbsidor en eller två funktioner, 88 % respektive 87 %, och 5 % respektive 3 % hade minst tre olika funktioner att uppvisa (se Figur 9 och Figur 10). Dessa kriterier platsar båda väl in under det sociala centrum biblioteken är (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19).

5.3.10 Kriterium 11: Stöd kring att utveckla en konsekvent och sammanhållen personlig livsfilosofi

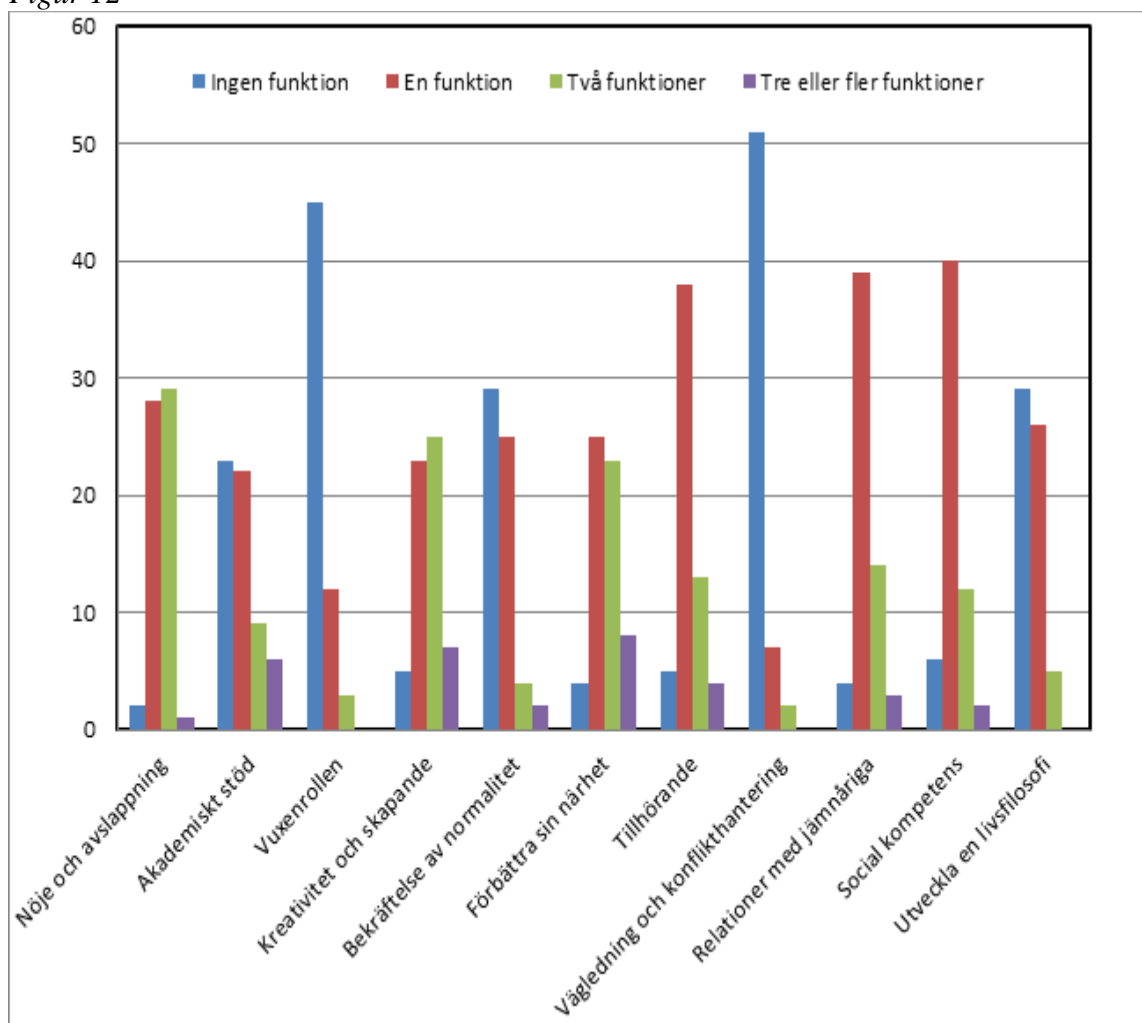
Figur 11

Det sista kriteriet, funktioner vilka erbjuder stöd för att utarbeta en livsfilosofi, saknade nästan hälften, 48 %, av webbsidorna helt någon form innehåll för, vilket syns i Figur 11. Vidare hade 43 % en funktion att uppvisa, medan inte en enda webbsida kunde uppvisa tre eller fler innehållstyper för detta kriterium. Detta resultat liknar Hughes-Hassells och Millers, som även de fann att de flesta utav bibliotekens webbsidor för unga vuxna i stor utsträckning saknar funktioner för att stötta målgruppens behov av att fundera kring de stora livsfrågorna (2003 s. 150). Funktioner som här var aktuella är länkar till betrodda sidor som BRIS och UMO, artiklar inom relevanta ämnen samt interaktionsmöjligheter i stil med forum. Vidare anses mer utförliga boktips liksom boktips inom en rad olika kategorier som relevanta funktioner, då vi menar att detta underlättar för användarna att finna litteratur eller andra medier som passar dem. Just litteratur är något som Havighurst återkommande rekommenderar för att stötta ungdomars utveckling (1972), och därför menar vi att lässtimulerande funktioner här är relevanta. Även denna roll klassas som en fråga om informationsförsörjning och hör där med hemma under bibliotekens uppdrag som informationscentrum (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19).

5.3.11 Överblick och reflektioner

Nedan presenteras Figur 12, som visar det sammalagda resultatet av den kvantitativa undersökningen. Här illustreras hur frekvensen av funktioner är fördelad bland webbsidorna för varje enskilt kriterium i antal.

Figur 12

Som Figur 12 visar finns det för varje kriterium en varierande andel utav bibliotekens webbsidor som helt saknar relevanta funktioner. Inget kriterium var en slags konstant innehållstyp på samtliga undersökta sidor. Det verkar alltså saknas konsensus bland de bibliotekarier som varit inblandade i arbetet med ungdomssidorna om vilket innehåll som platsar på sidorna - samtidigt har analysen ovan visat att samtliga kriterium som här undersökts har en god förankring i bibliotekens uppdrag. Denna diskrepans tror vi kan spegla den osäkerhet som vi tycker finns inom yrkeskåren när det gäller att bemöta ungdomars önskningar och behov.

Samtidigt som resultaten pekar på en stor variation vad gäller vilka kriterier som uppfylls, återfinns en trend där kriterier som är mer förenliga med vad som kan uppfattas som mer traditionell biblioteksverksamhet uppfylls av fler bibliotekswebbsidor, än de andra kriterierna. Även detta kan antas spegla bibliotekariers osäkerhet kring ungdomar och hur en webbsida för denna målgrupp kan se ut. Att luta sig mot det redan kända kan tänkas utgöra en trygg bas, och hjälpa till att minska osäkerheten då innehållet kan anses som granskat av andra inom professionen. Det

samband som kan ses i analysen samt illustreras i *Figur 12* är att biblioteken är bättre på att tillgodose de behov som är mer konkreta än de som kan ses som mer abstrakta. De kriterier som få webbplatser har haft någon funktion för är: 3. Stöd kring att klargöra vuxenrollen, 5. Bekräftelse på att de är normala fysiskt, mentalt, känslomässigt eller socialt, 8. Vägledning för att kunna lösa problem med familjemedlemmar samt 11. Stöd kring att utarbeta en konsekvent och sammanhållen personlig livsfilosofi. Gemensamt för dessa kriterier är även att de ses framförallt som ett informationsbehov, med detta menas att genom bibliotekens webbplats bör det finnas länkar som kan hjälpa ungdomar med dessa utvecklingsuppgifter. Kriterier som exempelvis 1. Möjligheter till avslappning och nöje, 4. Möjligheter till kreativitet och skapande samt 6. Kunna bidra till förbättringar i sin närhet, kan alla kopplas till den mer traditionella synen på bibliotek som läsfrämjande, kreativa och demokratiska arenor. Det går här med att dra en slutsats att de uppgifter som kan ses som mer traditionella för biblioteken också är de vanligaste funktionerna på webbsidan; läsfrämjande, kreativa och demokratiska funktioner.

Att främja kunskapsbildning kan knytas an till behovet av akademiskt stöd, alltså kriterium 2, vilket vi anser fick ett förvånansvärt lågt resultat; 38 % av de undersökta hemsidorna saknade någon funktion för detta. Eftersom biblioteket ofta kopplas samman med kunskapsförmedling samt studiehjälp är det märkligt att få bibliotek utnyttjar detta på webbplatsen via exempelvis länksamlingar samt tydliga hänvisningar till exempelvis databaser eller uppslagsverk som kan återfinnas online, tjänster som folkbiblioteken ofta prenumererar på. Ytterligare en generell iakttagelse är att ytterst få webbsidor har tre eller fler funktioner för något av de elva kriterierna, endast i tre fall är det 10-13 % av webbsidorna som uppvisar den innehållsvariationen. Även om vissa brister vad gäller innehållsmängd och variation, på ett mer övergripande plan, kan identifieras, tycks det finnas några goda exempel på hur de flesta olika kriterium kan bemötas. Finns resurser och intresse bland de webbsideansvaiga för de webbsidorna med mindre innehåll går det alltså att hämta inspiration från de mer innehållsrika webbsidorna.

Vissa av kriterierna har varit svåra att utvärdera, bland annat stöd för att utveckla en livsfilosofi, något som varierar från person till person och dessutom är öppet för tolkning. Här har kriteriet förstått som ett informationsbehov och länkar till sidor som RFSL, UMO samt exempelvis artiklar som tar upp levnadsöden och normbrytande är funktioner som här räknats. Denna tolkning av kriterierna Vårt sätt att tolka kriterierna samt utarbeta konkreta riktlinjer för att utvärdera hur väl de olika utvecklingsuppgifterna har rimligen påverkat de resultat vi har fått.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att underhållning, möjligheter för skapande, liksom för att bidra till förbättringar i sin närhet tycks vara funktioner där en stor andel av webbsidorna har en eller två funktioner att uppvisa. Detta är alltså innehållstyper som webbsideansvarig antar är av intresse för ungdomar, samt funktioner som folkbiblioteken rimligen kan tillhandahålla. Även funktioner för en känsla av tillhörighet, liksom möjligheter att skapa relationer med jämnåriga och att utveckla en social kompetens hade de flesta en eller i viss utsträckning två innehållstyper att uppvisa. Funktioner som tydliggör vuxenrollen liksom för vägledning för att lösa familjekonflikter sticker ut något i sammanställningen, då majoriteten av webbsidorna saknade detta. Kvarvarande kriterium, alltså studiestöd, bekräftelse på att de är normala liksom stöd för att utarbeta en konsekvent och förenlig livsfilosofi är funktioner som ungefär hälften av de undersökta sidorna saknade, och majoriteten av den andra hälften

hade en funktion för. Det finns alltså en stor variation vad gäller vilka informationsbehov som tillgodoses på de olika webbsidorna, och graden av stöd varierar både mellan webbsidorna och från informationsbehov till informationsbehov.

5.4 Kvalitativ granskning

Det tredje steget i utvärderingen var en kvalitativ granskning av vad som utmärker de webbsidor som fått högst poäng och de som fått lägst poäng. Fem webbsidor ur vardera kategori togs fram för att sedan närmare undersöka vilka funktioner och vilket innehåll som fanns samt hur texterna var skrivna. Eftersom den fyrgradig skala som användes vid föregående utvärdering ger högre värden ju fler funktioner som återfinns, har de fem webbsidor med högst poäng mer variation vad gäller innehåll jämfört med de fem som fått lägst poäng. Denna analysdel behandlar de två forskningsfrågorna kring hur sidorna ser ut, både innehållsmässigt och utseendemässigt, samt vad som skiljer de sidor med stor variation på innehåll liksom antalet funktioner från de sidorna med få funktioner och lite innehåll.

5.4.1 Struktur och innehåll

Strukturellt var webbsidorna i stor utsträckning väldigt lika varandra; det fanns en webbsida för unga under webbplatsens huvudmeny som ledde till en webbsida för unga. De flesta av webbsidorna hade dessutom en meny för att navigera sig vidare till sidor med mer material för unga, exempelvis kategorier som TV-spel och boktips. Att strukturen var den samma för majoriteten av webbsidorna kan förklaras med att det till största delen har tillhandahållits av samma leverantör som främst använder sig av liknande mallar för uppbyggnaden av webbplatser (Axiell, 2015). Det fanns dock en variation i vilken utsträckning som webbsidor använde sig av bilder och andra visuella medel. Inkluderingen av andra medieformer än den traditionella boken, liksom ett vidgat textbegrepp genom användning av till exempel bilder och videos, är aspekter som forskning visar är viktiga för att tillfredsställa ungdomar (Ingefjord, 2003, s. 40-41). Majoriteten av webbsidorna i den kvalitativa undersökningen har tillhört fristående webbplatser enbart för biblioteken, men i två av fallen har sidorna som undersökts varit kopplade till kommunens webbplats. I dessa fall har bibliotekens webbplatser ofta legat flera steg in på sidan, det vill säga informationen som söks ligger flera klick bort, medan på de webbplatser som enbart tillhört biblioteket har webbsidorna för unga oftast varit ett eller två klick bort.

Variation i innehåll var framförallt det som gjort att webbsidor har fått poäng på flera olika kriterier, medan fler funktioner innebär högre poäng efter skalan på varje enskilt kriterium. Gemensamt för de webbsidorna med höga poäng var att de ofta hade flera olika boktips, ofta indelat efter genre eller ett par mer generösa recensioner. En del bibliotek hade enbart listor med boktips kopplade till böcker i katalogen medan andra varierade mellan att ha både listor och länkar till bibliotekets bokblogg eller en sida med mer utförliga recensioner. Olika format på boktipsen anses positivt; att det inte enbart var böcker utan en variation där filmer, ljudböcker och e-böcker inkluderades. Möjligheter att interagera var också fler på de webbsidor med höga poäng, de med lägre poäng var genomgående mer statiska och bjöd inte in till mindre aktivitet i lika stor uträkning som de webbsidorna med höga poäng. Exempelvis kan möjligheter att recensera eller på annat sätt vara delaktig i innehållet på webbsidan, tydliga kontaktuppgifter eller kontaktformulär till ansvarig bibliotekarie eller biblioteket generellt sätt nämnas. Utav de tio webbsidorna vi undersökte hade nio någon typ av boktips på ungdomssidorna, oftast var det framförallt en lista med nyinkomna eller mest utlånade böcker, även om det förekom med gedigna varianter med flera listor efter

genre eller längre skrivna omdömen. Boktips, liksom möjligheter för besökarna att skriva recensioner stämmer väl överens med bibliotekens uppdrag som kulturcentrum (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19), och är funktioner som varit vanliga bland de undersökta webbsidorna. Identiteten som just kulturförmedlare verkar alltså vara starkt förankrad hos dessa bibliotek.

Textinnehåll var en aspekt som noterades i granskningarna, dock inkluderades enbart texter på webbsidan som var informativa och riktade till ungdomar, boktips inkluderades till exempel inte. Det som iakttagits var framförallt hur texten är skriven, om språket och tonen var anpassad till målgruppen samt hur omfattande textinnehållet på sidan var. De sidor med lägre poäng hade generellt sett mer kortfattade texter, vilka ibland uppfattades ha en underton av att textförfattaren distanserade sig från målgruppen. Texterna på webbsidorna med de högsta poängen hade i regel något längre meningar och upplevs som överlag mer positivt inställda till ungdomar som målgrupp. Oftast var språket lätt att förstå med enkla ord och korta meningar, det vill säga anpassat till den målgruppen som sidan är avsedd för. Även de webbsidorna med låga poäng hade ofta mer kortfattade texter med en mer neutral ton, medan de med högre poängsats ofta tycktes mer engagerade och talade direkt till ungdomarna. Då de med högre poäng har betydligt fler funktioner och ett mer varierat innehåll fanns även mer text.

I denna undersökning togs även hänsyn till hur pass uppdaterad sidan var. Vissa innehållstyper förekom på många webbsidor, exempelvis nyinköpta böcker. Detta är en funktion som Axiells Arena tillhandahåller, och är kopplad till katalogen; uppdateringar sker automatiskt när nya böcker läggs in i systemet, vilket gör att sidan inte kräver uppdatering eller manuell inmatning av titlarna (Axiell, 2015). En del webbsidor hade även samma information kring hur de olika funktionerna på webbsidan fungerar och kan användas, vilket kan ses som ett slags autogenererad information. De webbsidor med lägre poäng hade i större utsträckning mer statiska sidor som inte krävde löpande uppdateringar och informationen som fanns att tillgå var oftast kortfattad och permanent, alltså alltid gällande.

5.4.2 Vanligt förekommande innehållstyper

Länksamlingar var vanligt förekommande hos de undersökta webbsidorna, åtta av tio hade någon typ av länkar som ledde utanför den egna webbplatsen. I denna analys var länkar inkluderade, då en del av dem ledde till information som kunde erbjuda ungdomar stöd i flera av de utvecklingspsykologiska kriterierna. Det är möjligt för bibliotekens webbplatser att fungera som en slags informationsportal eller förgreningssida där det går att klicka sig vidare för att få stöd och information kring exempelvis hälsa och relationer. Detta är en roll som passar väl in i den informationsförsörjande roll som Andersson och Skot-Hansen identifierat för biblioteken. Svenningsson et al. (2003, s. 162-164) problematiserar just hur webbsidans länkar ska förstås, om materialet som länkarna leder till ska inkluderas som innehåll att analysera eller ej. I vår observation valde vi att dels notera vilken typ av sidor som fanns länkade, dels klicka oss vidare för att se om länken fungerade och vilken typ av information som fanns på webbsidan. När en länk ledde till en blogg noterades om bloggen uppdaterades frekvent, eller om den var inaktiv. När det kom till bibliotekens egna bloggar undersökte vi dessutom om det fanns möjlighet för användarna att gästblogga eller om de inlägg som förekommer på bloggen enbart skrivits av personalen på biblioteket.

Bloggar är en typ av webbsida som bör uppdateras med jämna mellanrum för att vara attraktiv för besökarna då det oftast handlar om inlägg i kronologisk ordning med fokus på ett visst ämne och inte bara är statisk information (Holmberg et al., 2009, s. 39-41). Den typen av bloggar som frekvent återkom som länkar på bibliotekens webbsidor var främst bloggar om böcker och läsning, vilket kan ses som relevant för biblioteken då de har ett läsfrämjande syfte (Bibliotekslag, 2013:801). Vissa bloggar som webbsidorna länkade till är inte uppdaterade på flera månader vilket kan leda till att unga tappar intresse för att fortsatt besöka sidan och bloggarna, då informationen är utdaterad. Att det ofta var samma utbud som länkas till kan indikera att det är vad som uppfattas som kanon i sammanhanget, att en handfull bokbloggar är de mest erkända och använda. Det kan även vara så att många bibliotek inspireras av varandra och använder sig av liknande tips och länksamlingar. Vidare är det rimligt att det finns en tillit till den egna yrkesgruppens förmåga att kritiskt granska material, och att andra biblioteks länksamlingar ses som ett redan färdigt och genomarbetat paket att implementera på den egna webbsidan.

Ytterligare en skillnad mellan webbsidorna med höga poäng och de med låga var länksamlingar generellt sett, vissa webbsidor hade valt att ha mer gedigna länksamlingar indelade i olika kategorier. Det har i detta samband observerats att det fanns en kontinuitet i vilka länkar som de olika biblioteken använder sig av, oftast var det RFSL, RFSU, UMO samt BRIS som fanns representerade. Det rör sig i samtliga fall om betrodda och väletablerade organisationer som står bakom sidorna, därför anses de ha en hög trovärdighet. Dessa organisationer har alla webbplatser riktade till barn och unga som tar upp ämnen som är viktiga under tonåren. Genom dessa sidor kan målgruppen bland annat finna bekräftelse på att de är normala, känna tillhörighet umgås med andra jämnåriga samt utveckla sin förståelse av omvärlden. Dessa funktioner hör alla väl samman med Havighurst utvecklingsuppgifter för tonåringar (1972, s. 43-82), alltså tycks webbsidorna i fråga relevanta att inkludera i denna undersökning. Information om evenemang, både på biblioteket och i kommunen, är ytterligare en innehållstyp som bibliotek med högre poäng oftast har. Det finns även bibliotek som använt en webbsida för att informera om ungdomsgårdar som finns i kommunen, samt deras adresser och öppettider. De webbsidor som fått högre poäng hade genomgående en större variation på länkarna, det vill säga länkarna täckte flera områden än böcker, läsning och skrivande. Ungas informationsbehov är både stort och brett, även utanför akademiska sammanhang (Harlan, Bruce & Lupton, 2014). Detta är behov som kan tillgodoses, åtminstone till en viss grad, av biblioteken, inom ramen för rollen som informationscenter (Andersson & Skot-Hansen, 2000, s. 19).

Liksom i den kvantitativa analysdelen har information om aktiviteter eller programverksamhet inkluderats i den kvalitativa delen. Utav de fem webbsidor som fått högst poäng var det fyra som hade någon typ av information kring aktiviteter på sidan för unga, medan det endast var ett bibliotek som hade inkluderat denna typ av information bland de webbsidorna med minst poäng. Trots att aktiviteterna äger rum på de fysiska biblioteken, menar vi att det är en viktig roll för att informera unga om vilka möjligheter som finns på biblioteket, att det inte enbart är till för utlån av böcker och media. Vi anser att denna typ av information kan stötta ungdomars arbete med flera av de kriterier som vi har arbetat med, bland annat kriterium 7: att kunna höra till, kriterium 9: att kunna utveckla tillfredsställande relationer med jämnåriga samt kriterium 10: att kunna utveckla social kompetens och uppnå ett ansvarsfullt beteende. Förutom möjligheten att umgås på det fysiska biblioteket har vi också undersökt vilka möjligheter det finns för unga att umgås online via bibliotekets webbplats. Just att

umgås beskriver Dunkels (2012, s. 44) som en av de vanligaste aktiviteterna som unga ägnar sig åt online.

Nio av de tio biblioteken erbjöd användarna möjlighet att betygsätta samt kommentera böcker i katalogen, medan enbart tre erbjöd någon mer form av engagemang via webbsidan, till exempel att skriva mer omfattande recensioner som sedan publiceras eller möjligheten att gästblogga. Gemensamt för alla biblioteken var att det inte finns någon information om funktioner för att kunna diskutera böcker eller andra slags forum. Att det gick att påverka webbsidans utbud genom att skicka in egna boktips eller recensioner går att koppla till kriterium 4: möjligheter till kreativitet och skapande, samt kriterium 6: kunna tillföra tankar för att förbättra gemenskap. Totalt var det tre stycken utav biblioteken som erbjöd sina användare någon form av möjligheter till att skriva mer omfattande recensioner än till exempel kommentera boken i katalogen. Interaktiva möjligheter har endast funnits i begränsad utsträckning, och de funktioner som funnits har främst erbjudit en asynkron kommunikation, där samtal mellan två eller fler personer inte kan ske i realtid. Detta visar på brister på webbsidan gällande den roll Andersson och Skot-Hansen kallar socialt centrum (2000, s. 19). Möjligheter att påverka och vara en del av webbsidors innehåll, liksom att kunna kommunicera med andra, är funktioner som flera forskare menar är viktiga (Howard, 2011, s. 342; Kanazawa, 2014, s. 282; Hughes-Hassell & Miller, 2003, s. 152) eller till och med obligatoriska på webbplatser idag (Deodato, 2014, s. 753-754).

5.4.3 Överblick och reflektioner

Sammanfattningsvis var det de sidor som erbjuder mer innehåll och variation som ansetts vara de som i störst utsträckning möter målgruppens behov utifrån Havighurts utvecklingsuppgifter. De webbsidorna med högst poäng har överlag också poäng på fler olika kriterier. De webbsidor som fått minst poäng i den kvantitativa undersökningen saknar ofta funktioner där användaren själv kan vara delaktig och interagera med andra användare. Vanligast förekommande funktion hos alla tio sidor var boktips och länksamling, även om det finns en del skillnader i omfattningen. Många av länkarna ledde till sidor som innehåller skrivtips eller där det fanns möjlighet att publicera egna texter. Länkar till bokbloggar förekom också i stor utsträckning, här gjordes också en observation om att det är många bibliotek som länkar till samma bloggar. Medan de sidorna med lägre innehåll tenderade att vara uppbyggda kring statisk information, verkade det hända mer på de webbsidorna med högre poäng. Tillgängligheten på sidorna för målgruppen handlade här dels om hur svårt det var att ta sig till sidorna, dels hur lätt texten på sidorna var att ta till sig. Bland de sidor med lägst poäng fanns två webbplatser som krävde en utförlig navigering från användarnas sida, och dessa var alltså mer svårfunna än övriga webbplatser. Samtliga webbsidor som undersökts hade enklare texter, med korta meningar och inte allt för avancerade ord.

Med avseende på innehåll så väl som utseende var webbsidorna överlag lika; på webbplatsen fanns webbsidor för unga, som innehåller en meny för det samlade innehållet på avdelningen. Ofta återfanns bok- och/eller skrivtips, vanligtvis i form av länksamlingar, funktioner för att betygsätta och kommentera böcker var vanligt förekommande, liksom information om programverksamhet. En extern blogg förekom också på flera av de undersökta webbsidorna. Variationen på just innehållstyper och generell struktur ter sig alltså inte alltför vitt spridd mellan dessa tio webbsidor. Den kvantitativa delen kunde påvisa att med ett större material och med fokus på ungdomars informationsbehov, varierade webbsidornas innehåll desto mer, en intressant skillnad. Troligen beror denna skillnad på de olika fokus som har funnits i de olika

undersökningsdelarna, i den kvantitativa delen används elva olika informationsbehov som utgångspunkt, medan fokus i den kvalitativa delen har varit att bland annat kartlägga vanligt förekommande innehållstyper. Vidare bör den stora skillnaden på materialens omfång, tio webbsidor respektive sextio, påverkat resultaten i detta avseende.

5.5 Sammanfattning

Den första delen av undersökningen bestod av en ytlig genomgång av samtliga svenska folkbiblioteks webbsidor för unga. Denna visade att knappt en tredjedel kunde uppvisa särskilda sidor för målgruppen, med minst tre innehållstyper. Att det enbart är cirka en tredjedel av alla biblioteken som har en särskild webbsida som är avsedd för ungdomar anser vi är väldigt bristfälligt.

Folkbiblioteken har i uppdrag att särskilt fokusera på barn och unga, och även om det inte anges att detta även gäller webbsidan, så är det en rimlig förväntning att den fysiska biblioteksverksamheten ska speglas på webbidan. Vidare är ungdomar en viktig målgrupp att fokusera på för folkbibliotekens del, då det är i denna livsfas som identiteten utvecklas som mest, och ska individen se sig själv som en biblioteksanvändare fodras antagligen att biblioteket upplevs som välkomnande (Hughes-Hassell & Miller, 2003). Då vi inte har undersökt de sextio bibliotekswebbplatserna i sin helhet, utan endast ungdomssidorna, går det inte att säga om det rör sig om brister på webbplatsen generellt, det vill säga om webbplatsen är bristfällig överlag eller om det är något specifikt för ungdomssidorna. Som nämnt ovan ska folkbiblioteken ägna särskilt uppmärksamhet åt ungdomar enligt bibliotekslagen (2013:801), däremot är det oklart om lagen täcker in internet och bibliotekens webbplatser. Vi anser att uppdraget egentligen borde vara en central del av bibliotekens webbplatser då det är en plats där man har chansen att bemöta unga på deras villkor då internet ofta är en plats där många av dem spenderar en hel del tid.

Den andra delen av denna undersökning var en kvalitativ genomgång utav de sextio webbsidor som hade minst tre innehållstyper för ungdomar. Funktionerna på sidan utvärderades med hjälp av elva kriterier som definierade målgruppens särskilda informationsbehov. Undersökningen visade även att samtliga kriterier var väl förenliga med bibliotekens uppdrag och alltså var de funktioner som eftersöktes rimliga att förvänta sig av en bibliotekswebbsida för unga. Vidare visade det sig att det fanns en stor variation mellan webbsidorna med avseende på vilka kriterier som uppfylldes och till vilken grad. För varje kriterium fanns en andel webbsidor som helt saknade relevanta funktioner och det kunde konstateras att det verkar finnas en osäkerhet inom yrkeskåren kring vad som ska finnas på webbsidor för unga. Resultaten visade även att av de kriterier som webbsidorna i högre grad uppfyllde fanns en koppling till vad som kan uppfattas som mer traditionell biblioteksverksamhet, med fokus på demokrati, skapande och läsfrämjande. Denna tendens kan kopplas till den tidigare nämnda osäkerheten och att det då är lätt att falla tillbaka i gamla, trygga mönster.

De samband vi kunde urskilja i den kvalitativa undersökningen var att de webbplatser med högre poäng i större utsträckning verkade använda sig utav ett vidgat textbegrepp i form av visuella medel som video och bilder i större utsträckning än de webbsidorna med lägre poäng. Utseende- och strukturmässigt var de tio webbsidorna överlag ganska lika, den främsta skillnaden mellan de med höga respektive låga poäng var främst mängden innehåll. Den märkbara skillnaden mellan den kvantitativa och den kvalitativa analysen är att resultaten skiljer sig åt; i den kvalitativa analys visade på att det var en

relativt liten variation med avseende på innehåll mellan de tio sidorna som undersöktes. Detta resultat är det motsatta till den kvantitativa undersökningen, som visade på en bredd vad gäller bland annat innehåll. Skillnaden i resultaten anser vi kan kopplas till att undersökningarna haft olika fokus; i den kvalitativa har likheter varit av intresse, medan skillnader och variation varit viktigt för den kvantitativa delen. Det är också rimligt att anta att mängden material har påverkat, då ju större material desto större chans för större variationer.

Denna webbsideanalys har visat att majoriteten av de undersökta webbsidorna bemöter ungefär hälften av ungdomars informationsbehov, definierade av Hughes-Hassell och Miller (2003, s. 149). Den kvalitativa analysen av tio webbsidor visade att de fem högst rankade webbsidorna i urvalet har ett mer dynamiskt och bearbetat innehåll, med möjligheter till interaktion, jämfört med de fem webbsidor som hade lägst poäng. Många av de bibliotek som här undersökts skulle kunna förbättra tjänsterna de erbjuder ungdomar online, genom att i större utsträckning använda de resurser och möjligheter som finns. Det är också viktigt, som tidigare forskning belyst, att utforma webbsidan utifrån alla behov som tonåringar har, liksom att inkludera alla aspekter av individen. Hughes-Hassell och Miller (2003, s. 148) indikerar att det är brist på tid och resurser som gör att många webbplatser inte har någon webbsida alls för unga eller få funktioner för dem, något som vi även anser mycket väl kan vara fallet även i Sverige.

Som Rydsjö och Elf (2007, s. 137) diskuterat, läggs ofta mer tid och kraft på verksamhet riktad till barn, medan tonåringarna hamnar lite i skymundan. Detta är något som även synliggörs i Kungliga bibliotekets rapport om biblioteksplaner, som visade att folkbiblioteken ofta saknar konkreta åtgärder för att arbeta mot ungdomar (2012b). Det vore inte helt otroligt om detta speglades även på webbplatsen och inte bara på det fysiska biblioteket. De resultat som framkommit i denna undersökning indikerar att folkbibliotekswebbsidorna brister när det gäller att tillhandahålla ungdomar med ett varierat innehåll som stöttar målgruppens utveckling och tillgodoser dess informationsbehov.

Det hade varit intressant att se fler folkbibliotek utforma webbsidor som fångar upp och tillhandahåller information som tonåringar har behov utav, är tilltalande både utseende- och innehållsmässigt samt frekvent uppdaterad. Återkommande i tidigare forskning poängteras det att det är viktigt att involvera ungdomar i framtagandet av tjänster riktade till dem, till exempel gällande webbsidor (Kanazawa, 2014, s. 294; Howard, 2011, s. 324; Hughes-Hassell, 2003, s. 153-154). Att arbeta på detta sätt bör inte bara få ungdomarna att känna sig uppskattade och inkluderade, utan även ge bibliotekarierna gott om inspiration och ny kunskap. Ett fortsatt arbete för att förbättra bibliotekens webbsidor för unga torde alltså starkt gynnas av ett nära samarbete mellan personal och den tilltänkta målgruppen.

6 Sammanfattning

Denna uppsats har strävat efter att undersöka ut väl webbsidorna för ungdomar på svenska folkbibliotekens webbplatser möter de specifika behov som målgruppen har. Arbetet har utgått ifrån följande frågor:

- Hur stor andel av alla svenska folkbibliotek har ett eget utrymme för ungdomar på sin webbplats, med minst tre olika innehållstyper?
- Hur ser sidorna för unga ut, både innehållsmässigt och utseendemässigt?
- Vilka funktioner och stöd har unga tillgång till via ungdomssidorna på folkbibliotekens webbsidor, utifrån teorier om hur ungdomar utvecklas?
- Hur varierar graden av stöd för ungas utveckling, med avseende på de olika utvecklingsuppgifterna, mellan webbsidorna?

För att ta reda på hur stor andel av de svenska folkbibliotekens webbplatser som har en särskild webbsida för ungdomar, med minst tre innehållstyper, har samtliga besökts. De 60 webbsidor som uppfyllde urvalskraven granskades närmare i en kvantitativ webbsideanalys. Några av webbplatserna var ett samarbete mellan flera kommuner, och bakom de 60 webbsidorna står alltså 94 kommuner, vilket motsvara en tredjedel av landets kommuner. Detta speglar den tendens som noterats inom biblioteksverksamheten överlag i tidigare forskning, att negligera målgruppen ungdomar i praktiken.

I den kvantitativa analysen användes Hughes-Hassells och Millers elva informationsbehov för ungdomar, som i sin tur är baserade på Havighurst teori om målgruppens utvecklingsuppgifter. De elva informationsbehoven har samtliga funnits relevanta för, och förenliga med, bibliotekens uppdrag, med stöd i de kulturpolitiska målen, bibliotekslagen, liksom Andersson och Skot-Hansens modell över bibliotekens roller. Här har informationsbehoven använts för att utvärdera hur väl folkbibliotekens webbsidor tillgodoser ungdomars behov online, och resultaten har visat att majoriteten av de undersökta webbsidorna tillgodoser ungefär hälften av de elva informationsbehoven. Dessa är: underhållning, möjligheter för skapande liksom att bidra till förbättringar i sin närhet, samt funktioner för en känsla av tillhörighet, möjligheter att skapa relationer med jämnåriga och att utveckla en social kompetens. Studiestöd, bekräftelse på att de är normala liksom stöd för att utarbeta en konsekvent och förenlig livsfilosofi är behov som webbsidorna generellt sett hade kunnat ha fler funktioner för. Funktioner som tydliggör vuxenrollen liksom för vägledning för att lösa familjekonflikter är de två kvarvarande informationsbehoven, och även de som majoriteten av webbsidorna saknar. Detta är resultat som i flera avseenden stämmer överens med tidigare forskning. Den kvantitativa undersökningen visade även att det finns en stor variation dels med avseende på innehåll och dels med avseende på vilka informationsbehov som tillgodosågs.

I den kvalitativa analysen behandlades de fem webbsidor som fått högst respektive lägst poäng, totalt alltså tio webbsidor. Genom denna analys visade det sig att höga poäng indikerade mer innehåll, liksom större variation på innehållet. Statisk information var mer utmärkande för de fem webbsidor med lägre poäng, medan de med högre poäng uppvisade mer interaktiva funktioner. Enligt tidigare forskning ägnar unga sig främst åt att ha kul, umgås med andra och att lära sig på internet och detta är aktiviteter som är inkluderade på ett eller flera sätt, i både de kvalitativa och de kvantitativa utvärderingarna. De sidor med högre poäng är också de som i större utsträckning möter målgruppens utvecklingsuppgifter på ett mångsidigt sätt, medan de sidorna med lägre

poäng oftast hade inga eller färre funktioner per kriterium. Denna analys visade även att det var en relativt liten variation med avseende på innehåll mellan de tio sidorna som undersöktes. Detta resultat är det motsatta till den kvantitativa undersökningen, som visade på en bredd vad gäller bland annat innehåll. Skillnaderna i resultat kan kopplas till att undersökningarna haft olika fokus, i den kvalitativa har likheter varit av intresse, medan skillnader och variation varit viktigt för den kvantitativa delen. Mängden material torde även ha en påverkan i detta fall, då materialet är större, som i den kvantitativa delen, blir rimligen även variationen också större.

Många av webbsidorna som undersökts hade kunnat utvecklas för att ytterligare stödja ungdomar och de behov som de har, något som oftast även påvisats i tidigare forskning. Att involvera unga i processen samt utveckla webbsidor efter deras behov och med hänsyn till hela personen, är några av förslagen som framkommit i den tidigare forskningen för hur man kan gå tillväga för att utveckla bättre och mer tilltalande webbsidor för unga.

6.1 Förslag till vidare forskning

För att tydliggöra och säkerställa hur de svenska bibliotekens webbsidor för unga bemöter målgruppens behov behövs mer forskning. Undersökningar med ett större urval skulle kunna ge säkrare resultat än de som här presenterats. Det vore även givande med olika ingångsvägar, till exempel användarundersökningar som kan indikera vad som efterfrågas, liksom studier som visar bibliotekariers syn på saken. Vidare skulle undersökningar av samma slag och med samma typ av frågor, men med andra metoder kunna bidra med kompletterande resultat, att utgå från IFLA:s riktlinjer för bibliotekstjänster till ungdomar är ett exempel på en sådan metod. En studie som sträcker sig över en längre tid skulle möjliggöra en kartläggning av om och i så fall hur målgruppens behov förändras över tid. Att använda en teori som hör hemma inom psykologin är kanske inte den vanligaste metoden för att utvärdera webbsidor. Vi har dock funnit denna metod kan ge svar på hur innehållet möter användarnas behov, vilket kan vara värdefulla resultat för alla innehavare av webbplatser som har intresse för sina användare. Därför vore det intressant med en fortsatt användning av denna metodtyp för att se vilka frågor som kan besvaras.

Referenser

Aagaard, H. (2012). *Dewey för folk- och skolbibliotek – vad behöver göras?: projektrapport*. Stockholm: Kungliga biblioteket

Agosto, D.E., Bell Pacheco J., Bernier, A. & Kuhlmann, M. (2015). “‘This Is Our Library, and It’s a Pretty Cool Place’: A User-Centered Study of Public Library YA Spaces”. *Public Library Quarterly*, 34:1, 23-43, doi: 10.1080/01616846.2015.1000

Agosto, D. E. & Hughes-Hassell, S. (2006). “Toward a Model of the Everyday Life Information Needs of Urban Teenagers, Part 1: Theoretical Model”. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. Vol. 57 nr. 10 s. 1394-1403 doi 10.1002/asi.20451

Andersen, A. J. W. & Svensson, T. (2010). “Psykisk helsearbeid på internett: konsekvenser for normalitets- og identitetsdannelse hos ungdom”. *Norsk Epidemiologi*. Vol. 20 nr. 1 S. 5-14

Andersson, M.; Skot-Hansen, D. (2000). *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling*. København: Danmarks Biblioteksskole.

Axiell. (2015). *Axiell Arena : Det digitala biblioteket*. Lund: Axiell

Barnens rätt i samhället. (2015). *Vårt arbete*. <https://www.bris.se/?pageID=4> [2015-05-04]

Bibliotekslag SFS 2013:801 (2013). Stockholm: Kulturdepartementet

Deodato, J. (2014), "The patron as producer: libraries, web 2.0, and participatory culture", *Journal of Documentation*, Vol. 70 nr. 5. s. 734 - 758 doi: 10.1108/JD-10-2012-0127

Drotner, K. (1998). “Youthful media cultures: Challenges and chances for librarians” *Library Review* Vol. 4 nr. 1, s. 17-29 doi: 10.1080/13614549809510600

Dunkels, E. (2012). *Vad gör unga på nätet?.* (2., [uppdaterade] uppl.) Malmö: Gleerups.

Eriksson, C. & Zetterlund, A. (2008). “Den svenska biblioteksgeografin”. *Swedish Library Research* Vol. 17 nr. 1

Evenshaug, O. & Hallen, D. (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Findahl, O. (2014). *Svenskarna och internet 2014*. Stockholm: Stiftelsen för internetinfrastruktur.

Findahl, O. (2013). *En miljon svenskar vill inte använda internet: en rapport om digital delaktighet*. Stiftelsen för Internetinfrastruktur.

Hansson, J. (2012). *Folkets bibliotek?: texter i urval 1994-2012*. Lund: BTJ förlag.

Harlan, A., Bruce, C. & Lupton, M. (2014). *Creating and sharing: teens’ information practices in digital communities*. Information Research. Vol. 19 nr. 1

Havighurst, R.J. (1972). *Developmental tasks and education*. (3. ed.) New York: Longman.

Hildebrand, I. (2003). “Service please! Rethinking public library Web sites” *Library Review*, Vol. 52 nr. 6 s. 268 - 277 doi: 10.1108/00242530310482042

- Holmberg, K., Huvila, I., Kronqvist-Berg, M., Nivakoski, O. & Widén-Wulff, G. (2009). *Bibliotek 2.0: deltagarkultur i förändring*. Lund: BTJ förlag
- Horn, P. (2011). "Online marketing strategies for reaching today's teens." *Young Adult Library Services*, 9 (2) s. 24–27.
- Howard, V. (2011). "What Do Young Teens Think about the Public Library?" *Library Quarterly* Vol. 81, nr. 3, s. 321-344 doi: 10.1086/660134
- Hughes-Hassell, S., Hanson-Baldaufs, D. & Burkes, J. (2008). "Urban Teenagers, Health Information, and Public Library Web Sites" *Young Adult Library Services* Vol. 6 nr. 4 s. 35-42
- Hughes-Hassell, S. & Miller Thickman, E. (2003). "Public library Websites for young adults: Meeting the needs of today's teens online" *Library & Information Science Research* Vol. 25 nr. 2, s. 143-156 doi: 10.1016/S0740-8188(03)00004-5
- Höglund, L. (2013). "Biblioteksvanor och attityder" i Weibull, L. ; Oscarsson, H. & Bergström, A (red) *Vägsäl*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Ingefjord, A. (2003). *Målgruppsanpassad verksamhet på folkbiblioteket* [Masteruppsats] Lund
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2006). *Guidelines for Library Services For Young Adults*. Minneapolis: Serch Institute
- James, W. B., Witte J. E. & Galbraith, M. W. (2006). "Havighurst's Social Roles Revisited" *Journal of Adult Development*, Vol. 13, nr. 1 s. 52-60 doi: 0.1007/s10804-006-9007-y
- Jones, P. & Pfeil, A. (2004). "Public library YA web pages for the twenty-first century." *Young Adult Library Services*, 2(2) s. 14–18.
- Kanazawa, M. (2014). "An Evaluation of Young Adult Web Pages in Public Library Websites in Japan" *Public Library Quarterly* Vol. 33 s. 4, s. 279-295 doi: 10.1080/01616846.2014.970106
- Kungliga biblioteket. (2012a). *Bibliotekens planer 2012*. Stockholm: Kungliga biblioteket
- Kungliga biblioteket. (2012b). *Barnen i planerna 2012*. Stockholm: Kungliga biblioteket
- Kungliga biblioteket. (2013). *Biblioteksplan 2.0*. Stockholm: Kungliga biblioteket
- Kåring Wagman, A. (2012). *Det unga internet: om bibliotek och mediekunnighet*. Stockholm: Svensk biblioteksforening & Statensmedieråd
- Lam, A. (Webbansv.). Young Adult Library Services Association (2015). *About YALSA* <http://www.ala.org/yalsa/aboutyalsa> [2015-02-11]
- Löfberg, C. & Aspán, M. (2013). *Känsliga frågor: om stöd till unga via nätet*. Stockholm: Liber.
- Manning, M. L. (2003). "Havighurst's Developmental Tasks, Young Adolescents, and Diversity" *The Clearing House*, Vol. 76 Nr. 2 S. 75-78
- O'Reilly, T. (2005). *What Is Web 2.0*. O'Reilly Media, Inc. <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html?page=5> [2015-05-11]

Piquart, M. & Pfeiffer, Jp. P. (2014). "Attainment of Developmental Tasks by Adolescents with Hearing Loss Attending Special Schools" *American Annals of the Deaf*. Vol. 159 Nr. 3, S. 257–268 doi: 10.1353/aad.2014.0023

Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queeras rättigheter. (2015). *Om RFSL*. <http://www.rfsl.se/?p=109> [2015-05-19]

Riksförbundet för sexuell upplysning. (2015). *Om RFSU*. <http://www.rfsu.se/sv/Om-RFSU/> [2015-05-19]

Rydsjö, K. & Elf, A. (2007). *Studier av barn- och ungdomsbibliotek: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

Sandler, Å. (2015). *Om UMO*. <http://www.umo.se/Om-Umo/> [2015-05-19]

Seiffge-Krenke, I. & Gelhaar, T. (2008). "Does successful attainment of developmental tasks lead to happiness and success in later developmental tasks? A test of Havighurst's (1948) theses". *Journal of Adolescence*. Vol. 31 S. 33-52 doi: 10.1016/j.adolescence.2007.04.002

Snowball, C. (2008). "Enticing teenagers into the library", *Library Review*, Vol. 57 nr. 1 s. 25 - 35 doi: 10.1080/01616846.2014.970106

Statens kulturråd. (2015). *Kulturpolitiska mål*. http://www.kulturradet.se/sv/Om-kulturradet/kulturpolitiska_mal/ [2015-05-19]

Statens medieråd. (2011). *Organisationen*. <http://www.statensmedierad.se/Om-Statens-medierad/Organisationen/> [2015-05-19]

Statistiska Centralbyrån. (2014). *Kommuner i bokstavsordning*. http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Regional-statistik-och-kartor/Regionala-indelningar/Lan-och-kommuner/Kommuner-i-bokstavsordning/ [2015-04-30]

Stiftelsen för internetinfrastruktur. (2015). *Om Internetstatistik*. <http://www.internetstatistik.se/om-internetstatistik/> [2015-05-19]

Sveningsson Elm, M., Lövheim, M. & Bergquist, M. (2003). *Att fånga nätet: kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska datatermgruppen. (2015). *Ordlista*. <http://www.datatermgruppen.se/> [2015-06-08]

Svensk biblioteksforening. (2012). *Fakta om bibliotek*. Stockholm: Svensk biblioteksforening <http://www.biblioteksforeningen.org/wp-content/uploads/2011/01/Fakta-om-Bibliotek-121.pdf> [2015-02-11]

Svensk biblioteksforening. (2015). *Bibliotekens organisation*. <http://www.biblioteksforeningen.org/fakta-om-bibliotek/bibliotekspolitik/> [2015-05-11]

YALSA. (2015). *Teen Programming Guidelines* <http://www.ala.org/yalsa/teen-programming-guidelines> [2015-05-19]